

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин  
Кафедра політології та державного управління**

**Вплив російсько-української війни на діяльність політичних інститутів  
в Республіці Білорусь**

Кваліфікаційна робота  
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

***Виконав:***

студент 6 курсу, 605 групи  
Оринчук Юрій

***Керівник:***

кандидат політичних наук, доцент  
Недокус Ігор Степанович

*До захисту допущено  
на засіданні кафедри*

*протокол № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_ 2024 р.*

*Зав. кафедрою \_\_\_\_\_ проф. Круглашов А.М.*

**Чернівці – 2024**

### Анотація

Магістерська робота "Вплив російсько-української війни на діяльність політичних інститутів в Республіці Білорусь" присвячена дослідженню трансформації політичних інститутів Республіки Білорусь в контексті російсько-української війни. Аналіз цих змін є актуальним для розуміння сучасних політичних процесів та прогнозування подальшого розвитку ситуації. Увагу було зосереджено на питаннях впливу війни в Україні на діяльність політичних інститутів Білорусі, міжнародних санкцій на економіку та політичні інститути країни, тиски росії та залежності республіки від допомоги в першу чергу ЄС.

**Ключові слова:** *російсько-українська війна, Республіка Білорусь, політичні інститути, економічні санкції, вплив.*

### Summary

The master's thesis "The Impact of the Russian-Ukrainian War on the Activities of Political Institutions in the Republic of Belarus" is devoted to the study of the transformation of political institutions of the Republic of Belarus in the context of the Russian-Ukrainian War. The analysis of these changes is relevant for understanding modern political processes and predicting further development of the situation. Attention was focused on the issues of the impact of the war in Ukraine on the activities of political institutions of Belarus, international sanctions on the economy and political institutions of the country, pressure from Russia and the republic's dependence on help, primarily from the EU.

**Keywords:** *Russian-Ukrainian war, Republic of Belarus, political institutions, economic sanctions, influence.*

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

\_\_\_\_\_ Юрій ОРИНЧУК

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                                       |               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| <b>Вступ .....</b>                                                                                                                                    | <b>5</b>      |
| <br><b>РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи впливу міжнародних конфліктів на політичні інститути держави .....</b>                                             | <br><b>8</b>  |
| 1.1. Теоретичні підходи до аналізу впливу зовнішніх факторів на політичні інститути .....                                                             | 8             |
| 1.2. Механізми впливу міжнародних конфліктів на внутрішню політику держав .....                                                                       | 19            |
| <b>Висновки до 1-го розділу .....</b>                                                                                                                 | <b>24</b>     |
| <br><b>РОЗДІЛ 2. Історичний і геополітичний контекст російсько-української війни та його вплив на трансформацію політичної системи Білорусі .....</b> | <br><b>26</b> |
| 2.1. Еволюція відносин між Росією, Україною та Білоруссю .....                                                                                        | 26            |
| 2.2. Політичні процеси в Білорусі до та після початку війни через призму геополітичних інтересів провідних країн світу .....                          | 32            |
| 2.3. Вплив російсько-української війни на діяльність політичних інститутів Білорусі .....                                                             | 45            |
| <b>Висновки до 2-го розділу .....</b>                                                                                                                 | <b>55</b>     |
| <br><b>РОЗДІЛ 3. Зміни та подальші перспективи розвитку політичних інститутів Білорусі в умовах російсько-української війни .....</b>                 | <br><b>59</b> |
| 3.1. Вплив міжнародних санкцій на економіку та політичні інститути Республіки Білорусь .....                                                          | 59            |
| 3.2. Можливі сценарії еволюції політичної системи Білорусі в контексті можливих сценаріїв розвитку російсько-української війни .....                  | 72            |
| 3.3. Рекомендації щодо можливого підвищення ефективності та стійкості політичних інститутів Білорусі в контексті україно-російської війни .....       | 85            |

|                                         |            |
|-----------------------------------------|------------|
| <b>Висновки до 3-го розділу .....</b>   | <b>93</b>  |
| <b>Висновки .....</b>                   | <b>97</b>  |
| <b>Список використаних джерел .....</b> | <b>102</b> |
| <b>Summary .....</b>                    | <b>112</b> |

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Вранці в четвер, 24 лютого 2022 року, Росія здійснила повітряний удар по військових об'єктах України, щоб розпочати те, що президент Росії Володимир Путін назвав «спеціальною військовою операцією». За кілька тижнів ця «операція» перетворилася на повномасштабну війну з тисячами вбитих і поранених, кількома мільйонами переміщених осіб, значними жертвами серед цивільного населення та руйнуванням інфраструктури. Вторгнення в Україну було засуджено в Європі та Північній Америці як на урядовому, так і на суспільному рівнях. Введення жорстких і «безпрецедентних», за словами президента США Джо Байдена, санкцій проти Росії поєдналося зі збільшенням поставок зброї в Україну. У Європі виняток із цієї проукраїнської тенденції було помічено в кількох країнах, зокрема в Білорусі – північному сусіді України та близькому союзнику Москви. Президент Білорусі Олександр Лукашенко словами і ділом підтримав дії Путіна. Особливо це помітно в його рішенні дозволити російським військовим атакувати Україну з території Білорусі.

Співучасть Білорусі у триваючому вторгненні Росії в Україну зміцнила зв'язки між Мінськом і Москвою та наблизила їхній односторонній альянс на крок до повноцінної інтеграції. Президент Олександр Лукашенко перетворив країну на те, що правозахисна організація Freedom House називає «консолідованим авторитарним режимом» і однією з найменш демократичних держав у світі. Його дедалі більше зближення з президентом Росії Володимиром Путіним віщує погане для демократичних та економічних прагнень білоруського народу та викликає нові серйозні занепокоєння щодо безпеки в Європі.

Після вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року білоруська економіка зазнала безпрецедентного економічного шоку та почала серйозний спад. Війна поставила Білорусь у скрутне становище, яке зводиться до того, що в усьому залежить від Росії, не користуючись перевагами перебування в

Росії. У поєднанні з тліючою внутрішньою кризою це залишає дедалі менше стимулів для правлячої номенклатури та суспільства в цілому цінувати нинішню білоруську державність.

Попри повзучу втрату економічного та зовнішньополітичного суверенітету, Лукашенко зберігає внутрішній контроль над білоруссю. Силовий блок залишається «ефективним» стражем режиму, про що свідчить майже повністю розчавлений публічний протестний рух.

Пропаганда також залишається важливим інструментом для утримання позицій режиму. Посилила позиції Лукашенка й конституційна реформа, референдум щодо якої пройшов у лютому 2022 року.

Набуває значного інтересу в даній ситуації питання як Білорусь відреагувала на війну в Україні на різних рівнях, зокрема як в Республіці Білорусь змінилася діяльність політичних інститутів країни.

Позиція білоруської влади щодо агресії Росії проти України, поступове посилення російського впливу на Олександра Лукашенка, активізація інтеграційних процесів у Союзній державі призвели до значного погіршення українсько-білоруських відносин з подальшим фактичним входженням Білорусі до війни. Відповідно постало питання про визначення ролі Білорусі в цій війні. Тому, враховуючи вищезазначені обставини, важливо простежити процес трансформації, який зазнав білоруський уряд та суспільство у своїй позиції щодо російсько-української війни і яким чином це відобразилося на політичних інститутах країни.

**Метою дослідження** є аналіз впливу російсько-української війни на діяльність політичних інститутів в Республіці Білорусь.

Досягнення даної мети дослідження передбачає розв'язання наступних завдань дослідження:

1. Розкрити теоретичні основи функціонування політичних інститутів в умовах міжнародних конфліктів.
2. Дослідити механізми впливу російсько-української війни на політичні інститути Білорусі.

3. Визначити основні зміни у діяльності виконавчої, законодавчої та судової влади.

4. Проаналізувати перспективи розвитку політичних інститутів Білорусі та розробити рекомендації щодо їх стійкості.

**Об’єкт дослідження** – політичні інститути Республіки Білорусь.

**Предмет дослідження** – вплив російсько-української війни на діяльність політичних інститутів Білорусі.

**Методологія та методи дослідження.** Дослідження базується на системному підході з використанням таких методів:

**Аналіз документів:** вивчення офіційних державних актів, законів та міжнародних договорів.

**Порівняльний аналіз:** зіставлення ситуації в Білорусі з іншими країнами, що перебувають у схожих умовах.

**Метод експертних оцінок:** залучення думок провідних науковців та аналітиків.

**Статистичний аналіз:** обробка та інтерпретація статистичних даних.

**Структура роботи.** Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел, який налічує 86 найменувань, додатків. Загальний обсяг роботи становить 116 сторінок, з яких основного тексту – 97 сторінок.

## **РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи впливу міжнародних конфліктів на політичні інститути держави.**

### **1.1. Теоретичні підходи до аналізу впливу зовнішніх факторів на політичні інститути.**

Політичні інститути – це комплекс структурованих систем правил, норм і організаційних утворень, які відіграють фундаментальну роль у забезпеченні стабільності та порядку в державі та суспільстві. Їхня діяльність спрямована на регулювання політичних відносин між різними групами суспільства, надання легітимності уряду та створення умов для ефективного функціонування політичної системи. Політичні інститути служать опорою для прийняття політичних рішень, реалізації політики, забезпечення прав та свобод громадян, а також для захисту держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Їхня діяльність сприяє ефективному функціонуванню уряду та забезпеченню стабільності всередині країни.

Ці інститути охоплюють різноманітні структури державного управління, такі як парламент, урядові установи, судова система, а також механізми, що регулюють діяльність політичних партій, виборчої системи та засобів масової інформації. Політичні інститути забезпечують зв'язок між громадянами та державою, виступаючи головним посередником у регулюванні відносин між різними політичними акторами. Їхня діяльність сприяє забезпеченню прозорості та легітимності політичних процесів, що є важливим для підтримки суспільного порядку та довіри до влади [3].

Основні функції політичних інститутів включають [6]:

- Регулювання політичного життя: Політичні інститути формують основи політичної системи, встановлюючи правила для взаємодії між політичними акторами, які визначають законодавчі рамки для діяльності державних органів і громадян.
- Підтримка порядку та стабільності: Вони забезпечують дотримання політичних норм, підтримують законність і сприяють зниженню

політичної напруженості. Це допомагає уникнути кризових ситуацій і забезпечити стабільність суспільства.

- **Забезпечення легітимності влади:** Політичні інститути формують основи для довіри громадян до держави, забезпечуючи легітимність рішень уряду, що зміцнює політичну стабільність.
- **Організація та розподіл ресурсів:** Вони беруть на себе функцію управління ресурсами держави, розподіляючи фінансові та людські ресурси для реалізації національних програм, що підвищує ефективність державного управління.
- **Захист національних інтересів:** Політичні інститути формують систему захисту держави, охоплюючи оборонну, дипломатичну діяльність та підтримку зовнішньополітичних зв'язків.

Політичні інститути – це організації, структури та механізми, які сприяють формуванню, підтримці та управлінню політичним життям суспільства. Вони забезпечують функціонування державної влади, реалізацію державної політики та підтримку правопорядку, а також створюють зв'язок між державою та громадянами. Класифікація політичних інститутів може відбуватися за різними критеріями, залежно від їхньої структури, функцій та рівня впливу [11].

Політичні інститути можна класифікувати за функціями, які вони виконують у системі державного управління. Це забезпечує розуміння того, як кожен інститут впливає на суспільні процеси та підтримує стабільність і правопорядок.

Управлінські інститути відповідають за формування державної політики, координацію політичних процесів, управління економікою, соціальними питаннями та зовнішніми зв'язками країни. Вони забезпечують прийняття ключових рішень, які формують курс розвитку держави та визначають, яким чином держава реагує на внутрішні та зовнішні виклики. Основні управлінські інститути включають [6]:

- Парламент – законодавчий орган, який приймає закони, регулює бюджет і здійснює контроль за виконавчою владою.
- Уряд – виконавчий орган, який впроваджує державну політику, організовує діяльність адміністративного апарату, контролює економіку, освіту, охорону здоров'я, оборону та інші сфери.
- Президентська адміністрація – апарат, який допомагає президенту у виконанні його функцій і координує діяльність виконавчих органів влади.

Управлінські інститути реалізують політичні та економічні програми, визначають державний курс, а також забезпечують дотримання законів і розподіл бюджетних коштів. Вони відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного функціонування держави, підтримці економічного зростання та захисту національних інтересів [13].

Інститути соціальної інтеграції – це структури, які забезпечують залучення громадян до політичного життя та сприяють їхній активній участі в управлінні державою. Ці інститути створюють механізми, через які населення може висловлювати свої погляди, підтримувати певні політичні рішення або ініціативи та брати участь у демократичних процесах. Інститути соціальної інтеграції включають [13]:

- Політичні партії – організації, що об'єднують громадян навколо спільних політичних ідей, розробляють програми та беруть участь у виборах для здобуття влади.
- Виборчі комісії – органи, які організовують та контролюють проведення виборів, забезпечуючи прозорість та чесність виборчого процесу.
- Громадські організації – об'єднання громадян, які представляють інтереси різних соціальних груп і виступають з ініціативами, спрямованими на вирішення суспільно важливих проблем.

Ці інститути сприяють інтеграції різних соціальних груп у політичний процес, забезпечують участь громадян у демократичних процедурах та підтримують зв'язок між державою та суспільством. Вони надають

можливість населенню висловлювати свої погляди на політичні питання, брати участь у виборах і тим самим впливати на політичний курс країни [21].

Контрольні та правоохоронні інститути відповідають за підтримку правопорядку, забезпечення законності та захист прав громадян. Вони є ключовими елементами правової системи, які забезпечують стабільність у суспільстві, гарантують виконання законів і забезпечують дотримання прав людини. Ці інститути включають [21]:

- Суди – органи, які забезпечують правосуддя, розглядають правові спори та гарантують дотримання законів. Суди є основними інститутами, що забезпечують захист прав громадян, а також виконують функцію арбітра в конфліктах між громадянами, компаніями та державою.
- Правоохоронні органи – організації, такі як поліція, прокуратура та інші структури, які забезпечують підтримання порядку, розслідують злочини, запобігають правопорушенням та гарантують безпеку населення.
- Антикорупційні агентства – спеціалізовані органи, що здійснюють нагляд за дотриманням антикорупційного законодавства, розслідують випадки зловживання владою та проводять роботу з попередження корупції.

Контрольні та правоохоронні інститути відіграють важливу роль у забезпеченні правової рівності, запобіганні порушенням законів і забезпеченні стабільності в суспільстві. Їхня діяльність є необхідною для захисту прав громадян, запобігання злочинам та забезпечення відповідальності державних службовців перед законом.

Політичні інститути можна також класифікувати за структурою на формальні та неформальні, залежно від того, як вони інтегровані в офіційну політичну систему [27].

Формальні політичні інститути включають офіційні державні органи, чия діяльність регулюється законами і має офіційний статус у політичній системі країни. Ці інститути виконують чітко визначені функції, встановлені

конституцією чи законодавством, і мають юридичну основу для своєї діяльності. Прикладами формальних інститутів є [6]:

- Конституційний суд – орган, що забезпечує контроль за відповідністю законів конституції країни.
- Національний банк – інститут, що відповідає за реалізацію грошово-кредитної політики, регулювання банківської системи та забезпечення стабільності національної валюти.

Формальні інститути є основою політичної системи, оскільки вони виконують визначені державою функції і підтримують її легітимність.

Неформальні інститути є організаціями або групами, які не мають офіційного статусу в політичній системі, але все ж відіграють важливу роль у політичному процесі. Вони часто діють у формі суспільних ініціатив або громадських рухів, які впливають на прийняття політичних рішень через неофіційні канали. Прикладами неформальних інститутів є [51]:

- Лобістські групи – організації, що представляють інтереси певних бізнесових або соціальних груп і здійснюють вплив на державні рішення через контакти з політиками.
- Громадські рухи – об'єднання громадян, які виступають за зміни в певних сферах, як-от екологія, права людини або освіта.

Неформальні інститути забезпечують громадянам можливість висловлювати свої погляди, формулювати вимоги до влади та реалізовувати свої інтереси без прямої участі у формальній політичній системі.

Класифікація політичних інститутів за рівнем впливу дозволяє розділити їх на центральні, регіональні та місцеві інститути, залежно від масштабу їхньої діяльності та сфери впливу.

Центральні політичні інститути мають загальнонаціональний вплив і відповідають за розробку і реалізацію ключових напрямків політики. Вони займаються питаннями, що мають значення для всієї країни, включаючи зовнішню політику, національну безпеку та економічну стратегію.

Формальні політичні інститути включають офіційні державні органи, діяльність яких регламентована законом, такими як конституція та інші правові акти. До цієї категорії належать парламент, уряд, судова система, президентська адміністрація, прокуратура та інші офіційні установи. Їхні функції та обов'язки чітко визначені законодавством, що забезпечує їхню діяльність у рамках правового поля. Формальні інститути забезпечують стабільність і структурованість політичної системи, встановлюючи чіткі правила гри та закріплюючи відповідальність за дотримання законів [53].

Ці інститути мають низку ключових функцій, серед яких розробка та ухвалення законів, реалізація політики, що стосується всіх сфер суспільного життя, зокрема економіки, соціального забезпечення, зовнішньої політики та національної безпеки. Завдяки формальним інститутам держава здатна забезпечувати цілісність політичної системи та підтримувати порядок у суспільстві. Формальні інститути також виступають гарантом прав і свобод громадян, що забезпечує довіру населення до політичної системи.

Неформальні інститути не мають офіційного статусу, проте можуть відігравати важливу роль у політичному житті. До цієї категорії належать різноманітні громадські об'єднання, лобістські групи, релігійні організації, громадські рухи, асоціації та інші об'єднання, що представляють інтереси певних соціальних груп або верств населення [49]. Вони можуть виникати на основі неофіційних домовленостей, громадської ініціативи чи волонтерства і сприяють формуванню суспільної думки та впливають на ухвалення політичних рішень, що робить їх важливим елементом політичної системи.

Неформальні інститути діють як своєрідні посередники між державою та громадянським суспільством, забезпечуючи можливість для громадян висловлювати свої позиції з різних питань. Наприклад, лобістські групи можуть відстоювати інтереси бізнесу або окремих галузей економіки, тоді як громадські рухи часто займаються захистом прав та свобод, піднімаючи питання, що не завжди охоплюються формальними інститутами.

Неформальні інститути можуть мати значний вплив на суспільні процеси, особливо в тих сферах, де формальні інститути обмежені [35].

Центральні політичні інститути здійснюють управління країною на національному рівні та мають широкий вплив на всі аспекти державного управління. До них належать президент, парламент, урядові відомства та центральні органи виконавчої влади. Вони відповідають за розробку та реалізацію загальнонаціональної політики, що охоплює стратегічно важливі напрямки, такі як зовнішня політика, оборона, економіка, соціальна політика та інші питання загальнодержавного значення.

Центральні інститути також мають важливу роль у створенні законодавства, контролі за його дотриманням, реалізації бюджетної політики, здійсненні дипломатичних відносин та формуванні зовнішньої політики країни. Наприклад, парламент приймає закони, які регулюють життя країни, а уряд виконує їх шляхом ухвалення необхідних рішень і впровадження програм розвитку. Президент як голова держави виконує функції представництва на міжнародній арені, підписує закони та має право вето на рішення парламенту [6].

Регіональні та місцеві інститути забезпечують реалізацію державної політики на місцевому рівні, враховуючи специфіку потреб регіонів, міст, громад та забезпечуючи їхній розвиток. До таких інститутів належать обласні ради, муніципальні органи, районні та сільські ради, міські адміністрації, що відповідають за вирішення питань місцевого значення, таких як благоустрій, комунальне обслуговування, охорона здоров'я, освіта, розвиток інфраструктури та інших аспектів життя місцевих громад.

Регіональні інститути мають велике значення для забезпечення ефективної взаємодії між центром і регіонами, оскільки вони ближчі до населення і краще розуміють його потреби. Місцеві адміністрації відповідають за організацію життєдіяльності на місцях, забезпечуючи надання соціальних послуг, розв'язання питань громадського порядку, місцевого бюджету та економічного розвитку. Регіональні інститути також

здійснюють нагляд за виконанням державних програм, адаптуючи їх до місцевих умов, що дозволяє досягти більш ефективного управління [3].

Розвиток регіональних та місцевих інститутів важливий для забезпечення стабільності національної політичної системи, оскільки вони сприяють розширенню можливостей громадян для участі в ухваленні рішень та підвищенню рівня довіри до влади. Це особливо важливо в умовах децентралізації, коли регіональні інститути отримують більші повноваження, що дозволяє їм ефективніше реагувати на виклики та потреби своїх громад.

Політичні інститути виконують надзвичайно важливу роль у підтримці політичного порядку, забезпеченні ефективності управління та контролі за виконанням політичних норм. Їхня класифікація дозволяє розрізнити їхні функції, цілі та завдання, що дає змогу побудувати збалансовану політичну систему з рівноправними та ефективно взаємодіючими складовими. Важливість політичних інститутів полягає у їхній здатності стабілізувати суспільство, захищати його інтереси та сприяти розвитку демократичних цінностей, особливо в умовах зростаючих загроз і складних соціально-політичних викликів [28].

Аналіз впливу зовнішніх факторів на політичні інститути завжди був однією з основних проблем у галузі міжнародних відносин. Розглядаючи сучасні конфлікти та їхній вплив на внутрішню політику, дослідники розробили різноманітні теорії, що пояснюють, як зовнішні конфлікти змінюють державні структури, поведінку політичних еліт і громадську думку. Основними підходами до розуміння цих процесів є теорії реалізму, лібералізму, конструктивізму та марксизму.

Реалізм ґрунтується на ідеї, що держави є основними гравцями в міжнародній системі, де панує анархія, і кожна держава прагне захисту свого суверенітету та національних інтересів. За умов загрози ззовні, держава мобілізує всі наявні ресурси, щоб забезпечити безпеку, що часто призводить до посилення внутрішнього контролю [27]. Це може виражатися у централізації влади, коли виконавча влада отримує більше повноважень для

управління кризовою ситуацією, зокрема шляхом обмеження діяльності парламенту, придушення опозиції та встановлення надзвичайного стану.

Реалісти також підкреслюють, що під час зовнішнього конфлікту влада зазвичай апелює до національних цінностей і ідеалів, щоб зміцнити підтримку серед населення. Зовнішній ворог слугує об'єднавчим фактором, що дозволяє уряду утримувати контроль, обмежуючи демократичні свободи під приводом захисту національної безпеки. Наприклад, під час військових конфліктів часто спостерігається введення цензури, зниження прозорості державних органів і посилення ролі силових структур, які допомагають підтримувати порядок в умовах надзвичайної ситуації [9].

Ліберальна теорія підходить до зовнішнього конфлікту з точки зору необхідності міжнародного співробітництва. Лібералісти вважають, що демократичні інститути та міжнародні організації є ключовими для забезпечення стабільності в умовах конфлікту. Зовнішні загрози, згідно з цією теорією, можуть спонукати державу не до обмеження прав, а до посилення участі громадянського суспільства, дотримання прав людини та впровадження політичних реформ. Лібералізм передбачає, що зовнішні конфлікти, попри свою загрозу, можуть стати приводом для держави до розширення демократичних свобод і посилення співпраці з міжнародними організаціями для колективного подолання загроз.

Ліберальний підхід акцентує увагу на значенні міжнародної солідарності і кооперації. У цьому контексті міжнародні конфлікти можуть змусити держави посилити економічні та соціальні реформи, спрямовані на підтримку населення, що допоможе знизити соціальну напругу. Під впливом зовнішніх викликів деякі країни можуть бути змушені інтегруватися в міжнародні об'єднання та використовувати досвід інших країн для покращення власної політичної ситуації. Таким чином, ліберальний підхід акцентує увагу на підтримці ідеалів демократії, свобод і прав людини навіть у критичні моменти зовнішніх загроз [3].

Конструктивістська теорія робить акцент на культурі, ідеях та ідентичності як ключових елементах, що визначають зовнішню політику. Згідно з конструктивізмом, зовнішній конфлікт може змінити національну ідентичність, що, у свою чергу, впливає на внутрішню політику і структуру політичних інститутів. Наприклад, якщо населення країни відчуває ідентифікацію або солідарність з певними зовнішніми акторами, держава може використовувати цю ідентифікацію для зміцнення влади. У такому випадку політичні інститути можуть змінюватися, відображаючи культурні цінності та ідеологічні орієнтації, пов'язані з зовнішнім конфліктом.

Конструктивісти також вважають, що політичні еліти можуть маніпулювати ідентичністю населення для досягнення своїх цілей. Наприклад, якщо зовнішній ворог представлений як загроза національній культурі чи цінностям, це може використовуватися для виправдання репресивних заходів або обмежень свобод. Ідентичність населення, яка будується навколо ідеалів свободи і демократії, може призвести до вимог політичних реформ, спрямованих на захист цих цінностей. Таким чином, зовнішні конфлікти часто впливають на політичні інститути через зміну національних цінностей, що стають основою для розробки політики [9].

Марксистська теорія розглядає міжнародні конфлікти як наслідок економічної нерівності та боротьби за ресурси. Згідно з цим підходом, політичні інститути в умовах конфлікту можуть змінюватися, щоб задовольнити інтереси панівного класу, зберігаючи економічну владу в руках привілейованих груп. В умовах зовнішнього конфлікту держава може використовувати свої політичні інститути для зміцнення контролю над суспільством, обмеження політичних прав і свобод, а також мобілізації ресурсів для підтримки економічних інтересів панівного класу.

Марксистки підкреслюють, що політичні інститути можуть відігравати роль у збереженні економічної стабільності, навіть якщо це вимагає соціального контролю або обмеження демократії. Зокрема, під час зовнішніх конфліктів політичні еліти можуть використовувати державний апарат для

контролю над робітничим класом, запобігаючи його організації чи протестам, що захищає економічні інтереси держави. Марксистський підхід передбачає, що зовнішній конфлікт сприяє зосередженню влади в руках виконавчих органів, які можуть вводити нові закони або економічні обмеження, щоб забезпечити інтереси панівних груп.

На основі вищезгаданих теорій дослідники розробили кілька моделей, які допомагають пояснити, як зовнішні конфлікти впливають на політичні інститути та внутрішню політику [8].

1. Модель національної консолідації. Ця модель передбачає, що зовнішні конфлікти сприяють об'єднанню населення навколо державної влади. Загроза ззовні об'єднує громадян та зміцнює підтримку центрального уряду, що часто призводить до розширення повноважень виконавчої влади. Модель національної консолідації зазвичай виявляється у збільшенні контролю з боку держави, коли законодавчі і судові інститути підтримують дії виконавчої влади в умовах кризи. Центральний уряд отримує можливість вводити обмеження для посилення контролю над суспільством і зменшення ризиків дестабілізації з боку внутрішніх опонентів.

2. Модель мобілізації населення. У деяких випадках зовнішній конфлікт може призвести до мобілізації населення через громадські організації, партії чи соціальні рухи. Це призводить до посилення ролі громадянського суспільства, яке починає активно взаємодіяти з політичними інститутами. У результаті, громадянське суспільство може отримати більше впливу на прийняття рішень, оскільки уряд прагне використовувати суспільну підтримку для забезпечення національної безпеки. Ця модель виявляється в зростанні ролі громадських організацій у політиці, що може змінити структуру влади і навіть призвести до реформ, які покращують рівень політичної участі населення.

3. Модель демократичного регресу. У кризових ситуаціях деякі держави можуть тимчасово обмежувати демократичні свободи для забезпечення безпеки і збереження політичного контролю. Цей підхід часто

призводить до регресу демократичних процесів, коли знижується вплив парламенту, вводяться надзвичайні заходи, і виконавча влада отримує розширені повноваження. В таких умовах держава може придушувати свободу слова, обмежувати роботу громадських організацій, забороняти мітинги та протести. Модель демократичного регресу передбачає, що після завершення конфлікту деякі обмеження можуть бути зняті, але багато з них залишаються, зміцнюючи авторитарний контроль навіть після закінчення кризової ситуації.

## **1.2. Механізми впливу міжнародних конфліктів на внутрішню політику держав.**

Міжнародні конфлікти часто створюють значний економічний тиск на держави, що змушує їх адаптуватися до нових умов. Вплив економічних санкцій, торговельних обмежень та економічних блокад може суттєво змінити функціонування політичних інститутів, змушуючи уряди знаходити нові джерела фінансування та переглядати пріоритети витрат.

Країни, що перебувають під впливом економічних санкцій, змушені шукати альтернативні джерела фінансування або інші шляхи для підтримки економіки. Внаслідок цього бюджетні процеси стають складнішими, і часто уряд централізує фінансові ресурси, щоб оптимізувати їх використання [43]. У цих умовах парламент може втратити свою звичну роль у бюджетному процесі, поступаючись частиною своїх повноважень центральному уряду. Це дозволяє уряду швидше ухвалювати рішення щодо фінансування без додаткових процедур і затримок, але також знижує прозорість та підзвітність державного управління.

Конфліктні ситуації можуть змусити уряди зосередитися на витратах, які спрямовані на безпеку та оборону, що призводить до обмеження фінансування соціальних програм, освіти, медицини та інших сфер. Податкова політика може змінюватися на користь збільшення податків, що дозволяє урядам залучити додаткові фінансові ресурси для забезпечення

стабільності. Такі заходи можуть сприяти тимчасовій економічній стабільності, проте часто призводять до зростання невдоволення серед населення.

Країни, які стикаються з економічними санкціями чи обмеженнями, змушені диверсифікувати економічні зв'язки, шукаючи нових партнерів на міжнародному ринку. Це може включати зміцнення зв'язків з іншими державами, які не беруть участі у конфлікті, або перехід на ринки, де санкції не є перепорою для торгівлі [30].

Міжнародні конфлікти також суттєво впливають на політичну систему, викликаючи зміну у функціонуванні політичних інститутів, які часто змушені адаптуватися до нових умов через загрози безпеці та зростання напруги.

У багатьох країнах, що перебувають у стані міжнародного конфлікту, запроваджується надзвичайний стан, який надає уряду особливі повноваження для оперативного реагування на загрози. Це дозволяє центральній владі обмежити діяльність політичних партій, призупинити деякі громадянські свободи та посилити контроль над громадянським суспільством. Надзвичайний стан може також обмежити можливості для проведення політичних заходів, що зміцнює позиції виконавчої влади, однак може викликати незадоволення в суспільстві, якщо заходи надто жорсткі.

Під час міжнародних конфліктів уряди можуть посилювати контроль за засобами масової інформації, щоб уникнути розповсюдження панічних настроїв та забезпечити інформаційне домінування офіційної позиції. ЗМІ часто змушені дотримуватися визначених владою стандартів, що обмежує їхню незалежність. Діяльність опозиційних сил також піддається обмеженням через тиск, спрямований на запобігання дестабілізації ситуації. Такий підхід дозволяє уникнути протестів і запобігти зростанню незгоди серед населення, хоча й обмежує політичний плюралізм [55].

Уряд, що перебуває під тиском міжнародного конфлікту, часто централізує владу, щоб швидше ухвалювати рішення, пов'язані з безпекою та

економікою. Це може включати посилення ролі президента або прем'єр-міністра, що збільшує їх вплив на управління країною. Парламентська влада може обмежуватися, зокрема через введення механізмів, що дозволяють уряду ухвалювати рішення в обхід парламенту [14].

Соціальні аспекти конфлікту також відіграють значну роль у формуванні настроїв населення, які можуть суттєво змінити політичний ландшафт у країні, викликавши зміцнення підтримки уряду або, навпаки, зростання невдоволення.

Міжнародні конфлікти можуть значно підвищити рівень патріотизму серед громадян, що призводить до зростання підтримки державних інститутів. Патріотичні настрої стають рушійною силою для суспільства, що дозволяє уряду використовувати ці настрої для легітимізації своїх дій. Патріотизм може мотивувати громадян до участі в громадських рухах, спрямованих на підтримку держави, що сприяє консолідації суспільства навколо спільних цілей [54].

Конфліктна ситуація може активізувати громадські рухи та волонтерські організації, які підтримують державні інститути, надають гуманітарну допомогу або беруть участь у підтримці військових. Це сприяє зміцненню національної єдності, посиленню відчуття відповідальності за долю країни та підвищенню згуртованості суспільства.

Під час міжнародного конфлікту ставлення громадян до політичних інститутів може зазнати суттєвих змін. Громадська думка може швидко змінюватися в залежності від результатів військових дій або економічної ситуації, що може викликати як підтримку, так і незадоволення урядом. Залежно від ситуації, конфлікт може або зміцнити підтримку влади, або послабити її через невдоволення громадян.

Світова історія рясніє прикладами того, як міжнародні конфлікти впливали на політичну систему, економіку та суспільні інститути різних країн, змушуючи їх адаптуватися до нових умов та викликів. Ці події демонструють, як війни та напруженість можуть призводити до

кардинальних змін у державному управлінні, формуванні національної безпеки, економічних пріоритетах і культурних цінностях. Розглянемо декілька прикладів таких впливів у різні історичні періоди [18].

Першим прикладом розглянемо США під час Другої світової війни. Участь США у Другій світовій війні змінила майже всі аспекти життя американців та структуру державного управління. Після нападу на Перл-Харбор в грудні 1941 року країна запровадила надзвичайний стан і почала масштабну мобілізацію ресурсів для підтримки військових зусиль. Уряд отримав контроль над промисловістю, фінансами, транспортуванням і навіть доступом до продовольства. Цей період став однією з найвищих точок єдності та патріотизму американців: мільйони громадян добровільно вступали до лав армії або працювали на військових заводах.

Збройні сили США вирости до 12 мільйонів осіб, що супроводжувалося перетворенням економіки на військовий лад. Заводи, що раніше виготовляли споживчі товари, були переорієнтовані на виробництво танків, літаків та інших військових матеріалів. Промислове виробництво США досягло нечуваних висот, забезпечуючи не тільки власні потреби, але й постачаючи союзників через програму ленд-лізу.

Уряд США ввів нові податки і облігації для фінансування військових витрат. Було запроваджено нові форми оподаткування, включаючи податки на доходи та податок з обороту. Уряд випускав військові облігації, що давало громадянам можливість вкладати свої кошти в перемогу.

Війна сприяла великим соціальним змінам. Жінки масово пішли на роботу на заводи, створюючи новий образ американської жінки – робітниці та учасниці воєнних зусиль. Відбувся також рух за права афроамериканців, які вимагали рівності та свободи, оскільки багато з них боролися за ці ідеали на фронтах. Уряд активно сприяв єдності суспільства через інформаційну кампанію та підтримку національного духу.

Перемога у війні та накопичений промисловий потенціал дозволили США стати провідною світовою економікою. Повоєнний період став часом

економічного буму, а американська продукція почала домінувати на міжнародному ринку [86].

Іншим прикладом є Німеччина в умовах Холодної війни. Після закінчення Другої світової війни Німеччина була поділена на дві частини – Західну та Східну, що стало символом протистояння між капіталістичним та соціалістичним світами. Західна Німеччина стала частиною західного блоку, а Східна – увійшла до сфери впливу Радянського Союзу, що викликало глибокі політичні та економічні розбіжності між цими двома частинами.

У західній частині було проведено широкі демократичні реформи та відбудову економіки, що отримала значну підтримку з боку Сполучених Штатів через план Маршалла. Західна Німеччина розвивала ринкову економіку, співпрацюючи з країнами НАТО та Європейського економічного співтовариства. Вільна торгівля та інтеграція в західні структури стали основою для побудови успішної економічної моделі, яка перетворила Західну Німеччину на одну з провідних економік світу. Політичні інститути Західної Німеччини були реформовані для забезпечення стабільної демократії, що допомогло уникнути авторитаризму.

На противагу цьому, Східна Німеччина стала частиною соціалістичного блоку під контролем СРСР. У НДР була створена централізована економіка з акцентом на важку промисловість, а політична система була побудована на однопартійній системі під керівництвом Соціалістичної єдиної партії. Контроль над громадянами був жорстким, а діяльність опозиційних груп заборонена. Будівництво Берлінської стіни стало символом розділу між східним і західним блоками. Незважаючи на індустріалізацію, економіка НДР залишалася значно слабшою, ніж у Західній Німеччині, а громадяни часто протестували проти обмежень і цензури [86].

Російсько-український конфлікт, що розпочався у 2014 році після анексії Криму та війни на сході України, призвів до серйозних змін у політичній та економічній системах країни. Україна була змушена

реформувати свої інститути для підвищення безпеки, зменшення залежності від Росії та зміцнення зв'язків із Заходом [73].

Після 2014 року Україна значно збільшила фінансування національної безпеки, зміцнила збройні сили та перейшла на стандарти НАТО. Було створено нові військові підрозділи, покращено обороноздатність і розпочато широку модернізацію військової техніки. Значна увага приділялася розбудові територіальної оборони, що дозволило мобілізувати значні ресурси для захисту країни.

Конфлікт змусив Україну централізувати управління, щоб ефективніше реагувати на виклики. Виконавча влада отримала додаткові повноваження для оперативного реагування на військові загрози, що дозволило ухвалювати необхідні рішення швидко. Однак це викликало певні суперечності, адже частина громадян побоювалась посилення впливу виконавчої влади на інші гілки [73].

В умовах війни українці масово об'єдналися для допомоги армії та постраждалим. Волонтери збирали кошти на закупівлю військової техніки, медичних засобів, організовували гуманітарну допомогу та брали участь у реабілітації ветеранів. Волонтерський рух став важливим елементом українського суспільства і продовжує відігравати значну роль в умовах військових дій.

Україна почала активно розвивати співпрацю з міжнародними партнерами, зокрема з країнами ЄС, США та НАТО. Країна отримувала фінансову, військову та технічну підтримку, що дозволило підвищити рівень обороноздатності та залучити іноземні інвестиції для відбудови економіки.

### **Висновки до 1-го розділу.**

Історія показує, що міжнародні конфлікти здатні кардинально змінити політичні інститути країн, які беруть у них участь. Досвід США, Німеччини та України доводить, що під впливом конфліктів держави можуть швидко адаптувати свої політичні системи до нових умов, мобілізувати ресурси,

здійснювати реформи та залучати громадськість до підтримки національних інтересів. Однак такі зміни часто супроводжуються посиленням контролю виконавчої влади, що може обмежувати демократичні свободи і впливати на баланс гілок влади.

Міжнародні конфлікти чинять сильний вплив на політичні інститути, викликаючи зміну механізмів управління, перерозподіл ресурсів та обмеження громадянських свобод. Політичні системи часто змушені адаптуватися до зовнішніх загроз через економічний тиск, політичну нестабільність та соціальні виклики. Такі зміни дозволяють урядам оперативніше реагувати на виклики, але часто знижують рівень демократичності та обмежують політичні свободи.

## **РОЗДІЛ 2. Історичний і геополітичний контекст російсько-української війни та його вплив на трансформацію політичної системи Білорусі.**

### **2.1. Еволюція відносин між Росією, Україною та Білоруссю.**

Взаємини між Росією, Україною та Білоруссю мають глибоке історичне коріння, що сягає часів Київської Русі – потужної держави, яка об'єднувала слов'янські племена на величезних територіях Східної Європи. У цей період закладались основи спільної культури, мови, а також політичної та релігійної ідентичності, які стали фундаментом для подальших зв'язків між народами. Православна віра, прийнята за часів князя Володимира Великого, не лише об'єднала суспільство духовно, але й значно вплинула на формування суспільних цінностей, культурних традицій та життєвих принципів, що зберігались століттями і стали частиною спільного історичного досвіду [36].

З часом, однак, Київська Русь зазнала розпаду, і її території були поділені між кількома впливовими державами, серед яких Велике князівство Литовське, Королівство Польське та Московське князівство. Цей період територіального поділу все ж не знищив культурної, релігійної та етнічної єдності, яку сформували століття спільного життя. Українські та білоруські землі тривалий час перебували у складі Литовської держави, а пізніше – Речі Посполитої, де українці та білоруси взаємодіяли з польською культурою, але водночас зберігали свої унікальні риси. Московське князівство, яке пізніше стало Російською імперією, також зберігало певну спільність з українськими та білоруськими землями через спільну православну віру, однак його політичний розвиток мав іншу траєкторію [73].

З другої половини XVIII століття ситуація кардинально змінилася через події, що сталися під час поділів Речі Посполитої між Російською імперією, Австрією та Пруссією. У результаті цих поділів Україна та Білорусь увійшли до складу Російської імперії, що знову об'єднало ці землі під єдиною політичною владою, однак вже в межах імперської політики асиміляції.

Російська імперія прагнула не лише політичної інтеграції, але й культурної русифікації, що проявлялося в обмеженні прав української та білоруської мов, забороні національних інституцій та підкоренні православної церкви московській патріархії. Ця політика уніфікації мала на меті знищення регіональної ідентичності, однак водночас православ'я продовжувало слугувати об'єднуючим чинником для трьох народів.

Жовтнева революція 1917 року стала переломним моментом в історії Російської імперії, і з падінням монархії Україна та Білорусь проголосили незалежність. Однак цей період свободи був короточасним, оскільки обидві країни незабаром увійшли до складу новоствореної радянської держави – СРСР. Радянський Союз, у свою чергу, створив нову політичну та економічну систему, у якій Україна та Білорусь залишалися під централізованим контролем Москви, хоча і мали формальну автономію як союзні республіки. Встановлена система політичної централізації посилила залежність України та Білорусі від Москви, а розвиток національних рухів жорстко контролювався радянською владою, що придушувала будь-які прояви національної ідентичності та прагнення до самостійності [76].

У радянський період відносини між Росією, Україною та Білоруссю були інтегровані в загальну економічну та політичну систему, що базувалася на плановій економіці та централізованому управлінні. Такий підхід створював високий рівень залежності між республіками, і більшість важливих політичних рішень ухвалювалися у Москві. Хоча радянська влада залишала певний рівень автономії в культурних питаннях, цей процес супроводжувався політичними репресіями та обмеженням свободи слова, що знижувало можливості для збереження національних традицій. Водночас радянська система створювала інфраструктуру та промислові комплекси, що пов'язували економіки трьох республік, зокрема в енергетичній, військовій та промисловій сферах [73].

Розпад Радянського Союзу в 1991 році став переломним моментом для Росії, України та Білорусі, які офіційно стали незалежними державами.

Незважаючи на це, багатовікові історичні, культурні та економічні зв'язки продовжували визначати їхні відносини. Росія, як спадкоємиця СРСР, зберегла значний вплив на колишні союзні республіки, намагаючись підтримувати свою домінуючу роль у регіоні. Україна, отримавши незалежність, стала на шлях пошуку власного політичного курсу, намагаючись зберегти баланс між західним світом і Росією, що залишалося складним завданням [48].

Україна стала залежною від імпорту енергоносіїв з Росії, особливо газу, що створювало вразливість в її економіці та обмежувало можливості для повної незалежності у зовнішній політиці. Починаючи з середини 2000-х років, Україна активніше рухалася в напрямку євроінтеграції, що було викликом для традиційного впливу Росії. У відповідь Росія почала чинити політичний і економічний тиск на Україну, використовуючи енергетичні ресурси як інструмент впливу, а також підтримуючи проросійські сили всередині України. Це призвело до численних криз, які зрештою вплинули на внутрішню стабільність України та посилили її прагнення інтегруватися із західними країнами, що мало на меті зменшити залежність від Росії.

Білорусь, на відміну від України, взяла курс на глибоку інтеграцію з Росією. Під керівництвом президента Олександра Лукашенка, Білорусь розпочала тісну співпрацю з Росією, закріплену угодами про створення союзної держави. Це дозволило Білорусі отримати значну фінансову підтримку від Росії у вигляді субсидій, дешевих енергоносіїв та кредитів, що забезпечувало стабільність білоруської економіки. Російські дотації допомогли зберегти низький рівень цін на енергоносії для населення Білорусі, що підтримувало соціальну стабільність та знижувало ризики політичної нестабільності. Крім того, економічна інтеграція сприяла створенню тісного зв'язку між економіками двох країн, що зменшувало можливості для незалежної політики Білорусі [48].

Крім економічної залежності, Білорусь та Росія мали тісні зв'язки у військовій та безпековій сферах. Спільні військові навчання, обмін

розвідувальною інформацією та стратегічне планування посилили військовий альянс між країнами. Білорусь стала важливим транзитним коридором для російської нафти та газу, що проходять до європейських країн, що надає їй стратегічного значення. Водночас політичний вплив Росії зростає через контроль над білоруськими інститутами, що обмежувало незалежність Білорусі на міжнародній арені.

Сучасний стан відносин між Росією, Україною та Білоруссю є результатом тривалих історичних зв'язків, а також сучасних політичних та економічних викликів. Росія намагається зберегти свій вплив у регіоні, використовуючи економічні, політичні та військові важелі, тоді як Україна та Білорусь стикаються з труднощами вибору власного курсу розвитку. Еволюція цих відносин демонструє, що, незважаючи на спроби України та Білорусі зміцнити свою незалежність, Росія продовжує відігравати значну роль у визначенні їхнього майбутнього, що є складним викликом для стабільності в регіоні [76].

В умовах сучасного геополітичного конфлікту, зокрема через вплив російсько-української війни, геополітичні інтереси провідних світових держав у регіоні набули стратегічного значення. Основні актори, включаючи Росію, Європейський Союз та США, мають власні пріоритети та цілі, які відображають їхнє бачення майбутнього Східної Європи, особливо в контексті підтримки стабільності чи контролю над країнами, такими як Україна та Білорусь.

Росія традиційно розглядає Україну та Білорусь як частину своєї "історичної зони впливу", намагаючись зберегти контроль над цими територіями через комплекс заходів – політичних, економічних та військових. Цей підхід зумовлений історичними, геополітичними та стратегічними факторами, що є основою російської зовнішньої політики. Білорусь і Україна виконують роль своєрідних буферів між Росією та західними країнами, що дозволяє Москві забезпечувати безпеку своїх кордонів і стримувати можливий вплив Заходу на своїй території [1].

З точки зору Росії, контроль над Східною Європою є важливим компонентом її безпекової стратегії, особливо в умовах розширення НАТО та ЄС на схід. Білорусь, яка має довготривалі культурні, історичні та економічні зв'язки з Росією, займає особливе місце в цій стратегії. Політична система Білорусі, яка залежить від економічної та політичної підтримки Москви, дозволяє Росії формувати єдиний зовнішньополітичний курс у регіоні. Білорусь для Росії є надійним союзником, здатним підтримати її інтереси у міжнародних організаціях, надаючи Кремлю додатковий важіль у регіональних питаннях.

Завдяки такому союзу Росія може контролювати важливі транзитні шляхи через територію Білорусі, що зменшує ризики економічного тиску з боку Заходу і забезпечує стабільність поставок енергоресурсів до Європи. Москва також використовує політичну підтримку Білорусі для стримування розширення НАТО та зменшення впливу США та ЄС у Східній Європі. Це робить Білорусь ключовим партнером у геополітичному розрахунку Росії та дозволяє Москві стабілізувати ситуацію на своїх західних кордонах, що є пріоритетом для безпеки країни [48].

Одним із найважливіших аспектів геополітичної стратегії Росії є створення зони безпеки навколо своїх кордонів, зокрема шляхом військової інтеграції з Білоруссю. Співпраця у військовій сфері дозволяє Росії зміцнювати свої оборонні позиції на заході, що є особливо важливим на тлі військової активності НАТО в регіоні. Російська Федерація використовує територію Білорусі для розміщення військових баз і проведення навчань, що дозволяє Кремлю підтримувати постійну військову присутність поруч із кордонами країн-членів НАТО, таких як Польща і Литва.

Наявність військових баз у Білорусі створює додатковий рівень захисту для Росії. Наприклад, у разі військового загострення на західному кордоні, російські війська можуть оперативно реагувати на загрози, використовуючи інфраструктуру Білорусі. Спільні військові навчання дозволяють Росії випробовувати нові тактики та покращувати взаємодію між збройними

силами двох країн, що зміцнює їхню здатність діяти як єдиний військовий блок у кризових ситуаціях. Військова інтеграція з Білоруссю забезпечує Росії можливість утримувати стабільну ситуацію в регіоні, використовуючи Білорусь як плацдарм для стримування будь-якої потенційної агресії з боку НАТО [48].

Росія використовує енергетичні ресурси як ключовий інструмент для підтримки економічного контролю над Білоруссю. Білорусь майже повністю залежить від поставок російських нафти і газу, що робить її вразливою до можливих змін у цінах або обсягах поставок з боку Росії. Ціни на енергоносії встановлюються за домовленістю між урядами, і в багатьох випадках Росія надає Білорусі спеціальні преференційні умови, які дозволяють уряду знижувати витрати на енергію, що є важливим чинником для білоруської економіки. Водночас, низькі ціни та субсидії забезпечують Росії важелі для здійснення політичного впливу на Білорусь, що обмежує її зовнішньополітичну самостійність [73].

Росія може використовувати енергетичну залежність Білорусі для економічного тиску. У разі, якщо білоруське керівництво прагне самостійної політики, Москва здатна в будь-який момент підвищити ціни на газ чи нафту, що матиме серйозні наслідки для економічної стабільності країни. Такі заходи змушують Білорусь підтримувати політичний курс Росії, щоб уникнути економічних проблем. Крім того, енергетична залежність забезпечує Росії контроль над стратегічно важливими галузями білоруської економіки, особливо у промисловості, де білоруські підприємства залежать від постійного постачання енергоресурсів.

Україна займає особливе місце у геополітичній стратегії Росії, і її прагнення до інтеграції з НАТО та ЄС викликає занепокоєння в Москві. Згідно з офіційними заявами, Росія вважає інтеграцію України в євроатлантичні структури загрозою для своєї безпеки, оскільки це послабить її вплив у регіоні і може призвести до появи військових баз НАТО на території України. Анексія Криму у 2014 році та підтримка збройного

конфлікту на сході України стали реакцією на спроби Києва переорієнтуватися на Захід, що Москва сприйняла як загрозу власним інтересам у регіоні [48].

Для Росії втрата контролю над Україною є не лише геополітичною поразкою, але й символічною втратою частини колишньої "великої імперії". Україна, яка була однією з ключових радянських республік, має історичне, культурне та економічне значення для Москви, і прагнення до західної інтеграції Києва викликає у Кремля почуття занепокоєння за збереження свого впливу. Російсько-українська війна фактично стала боротьбою за контроль над майбутнім України, де Кремль намагається обмежити її можливості для незалежної зовнішньої політики.

Військові дії на сході України дозволяють Росії підтримувати постійну напругу в регіоні, що перешкоджає стабільному розвитку України та відволікає Київ від реалізації реформ. Це, у свою чергу, створює передумови для того, щоб Україна залишалася в зоні російського впливу, оскільки її євроінтеграційні прагнення обмежені необхідністю витрачати ресурси на оборону. Прагнення Москви контролювати Україну зумовлене її бажанням захистити свій геополітичний простір та обмежити вплив Заходу в регіоні.

Таким чином, Росія використовує комплексну стратегію для утримання контролю над Україною та Білоруссю, які є важливими елементами її безпеки та геополітичного впливу. Білорусь і Україна виконують роль буферних зон, які стримують розширення НАТО на схід і дозволяють Росії утримувати важелі впливу у Східній Європі.

## **2.2. Політичні процеси в Білорусі до та після початку війни через призму геополітичних інтересів провідних країн світу.**

Європейський Союз має стратегічний інтерес у забезпеченні стабільності на своїх східних кордонах. Серед пріоритетів ЄС – підтримка демократичних реформ, економічної стійкості та незалежності країн Східної Європи, а також зменшення впливу Росії в регіоні. Ці цілі реалізуються через

низку політичних, економічних і дипломатичних ініціатив, спрямованих на зміцнення відносин із такими країнами, як Україна та Білорусь, і поступове наближення їх до європейських стандартів управління, безпеки та економіки [2].

Програма Східного партнерства, створена у 2009 році, є однією з ключових ініціатив ЄС, спрямованою на розвиток відносин із країнами Східної Європи, такими як Україна, Білорусь, Грузія, Молдова, Вірменія та Азербайджан. Ця програма охоплює широкий спектр напрямів співпраці, від економіки і торгівлі до культури, енергетики та безпеки. Завдяки Східному партнерству ЄС прагне залучити ці країни до економічної інтеграції та підтримати політичні реформи, які сприяють наближенню до європейських стандартів.

ЄС підтримує політичні реформи в рамках Східного партнерства, які допомагають зміцнити демократичні інститути. В Україні було реалізовано низку змін у судовій системі, виборчому законодавстві та сфері антикорупційної діяльності. Реформи сприяли підвищенню прозорості діяльності уряду, розвитку правозахисних інститутів та створенню незалежних антикорупційних органів.

ЄС виділяє значні кошти для економічного розвитку України та Білорусі, спрямовуючи інвестиції на підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури, покращення транспортної системи, модернізацію енергетичного сектору. Ця фінансова допомога є важливим інструментом для підвищення економічної стійкості країн, що дозволяє знизити їхню залежність від Росії та розширити можливості для економічного зростання [2].

Окрім економічної та політичної підтримки, Східне партнерство передбачає програми культурного обміну, розвиток освітніх ініціатив, а також підвищення обізнаності про європейські цінності серед громадян країн-партнерів. Програми, такі як Erasmus+, надають можливість студентам з країн Східного партнерства навчатися в країнах ЄС, що сприяє інтеграції

молоді в європейський освітній простір і формує нове покоління з демократичними поглядами.

Для ЄС є надзвичайно важливим сприяти розвитку демократії та верховенства права в країнах Східної Європи, таких як Україна і Білорусь. ЄС використовує дипломатичні важелі впливу, санкції та програми фінансової підтримки для зміцнення демократичних інституцій і захисту прав людини [4].

За підтримки ЄС в Україні було реалізовано реформи, спрямовані на зменшення корупції та підвищення прозорості роботи судової системи. Було створено нові антикорупційні органи, такі як НАБУ та САП, а також започатковано реформу прокуратури та правоохоронних органів. ЄС надає фінансову та експертну підтримку для забезпечення належної роботи цих органів.

У Білорусі, де демократичні інститути сильно обмежені авторитарним режимом, ЄС активно підтримує незалежні ЗМІ, громадські організації та опозиційні рухи, які сприяють демократичному розвитку. Фінансова допомога спрямовується на підтримку свободи слова, організацію тренінгів для журналістів та захист активістів, що дозволяє зберігати незалежні голоси в умовах тиску з боку влади [12].

ЄС застосовує санкції щодо білоруського уряду у відповідь на репресії проти опозиції та порушення прав людини. Санкції включають заборону на в'їзд для високопосадовців, заморожування активів і обмеження на торгівлю, що має на меті змусити уряд Білорусі припинити репресії та розпочати діалог із суспільством.

Країни Східної Європи значною мірою залежать від постачання російських енергоресурсів, таких як газ і нафта, що дає Росії важіль впливу на їхню зовнішню політику. Для зменшення цієї залежності ЄС підтримує ініціативи, спрямовані на розвиток альтернативних джерел енергії, диверсифікацію постачальників та інтеграцію енергетичних ринків цих країн з ЄС.

ЄС фінансує інфраструктурні проекти, спрямовані на розширення газових мереж і створення альтернативних маршрутів постачання газу. Прикладом є газопровідний проект "Південний газовий коридор", який дозволяє доставляти газ із країн Каспійського регіону, зменшуючи залежність від російських поставок [22].

ЄС підтримує проекти в Україні та Білорусі, що спрямовані на розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні та вітрові електростанції. Це дозволяє зменшити використання викопних ресурсів і залежність від імпорту з Росії. У межах цих ініціатив країни отримують фінансову підтримку на розвиток сучасної інфраструктури та отримання нових технологій [59].

ЄС активно працює над тим, щоб об'єднати енергетичні системи України та Білорусі з європейським енергетичним ринком. Це передбачає технічну підтримку для синхронізації електричних мереж, що дозволить цим країнам отримувати електроенергію з Європи, зменшуючи залежність від російських поставок і підвищуючи їхню енергетичну безпеку.

Російсько-український конфлікт, що розпочався у 2014 році і триває досі, змусив Європейський Союз переосмислити свою політику безпеки і розширити підтримку Україні. ЄС надає всебічну підтримку Україні, зокрема фінансову, гуманітарну, санкційну та дипломатичну допомогу [2].

ЄС запровадив численні санкції проти Росії у відповідь на анексію Криму та агресію на сході України. Санкції охоплюють різні сектори російської економіки, включаючи енергетику, фінанси та оборону, з метою послаблення економічної спроможності Росії продовжувати агресію. Цей санкційний тиск створює економічні труднощі для Росії, змушуючи її витрачати значні ресурси на підтримання конфлікту.

ЄС виділив значні кошти на підтримку економіки України, допомагаючи країні зберегти фінансову стабільність у період війни. Ці кошти спрямовуються на відновлення інфраструктури, підтримку малого бізнесу, реформування державного управління та розвиток соціальних програм.

Також фінансова допомога використовується для підтримки української системи охорони здоров'я, що допомагає забезпечити медичне обслуговування у важкі часи [41].

ЄС забезпечує дипломатичну підтримку Україні на міжнародній арені, виступаючи на її захист у міжнародних організаціях та сприяючи пошуку мирного розв'язання конфлікту. Крім того, деякі країни-члени ЄС надають Україні допомогу у вигляді озброєнь, тренувальних програм та іншої підтримки для підвищення обороноздатності.

Європейський Союз послідовно прагне стабілізувати Східну Європу, зменшити вплив Росії в регіоні та зміцнити демократичні цінності, енергетичну безпеку і політичну незалежність країн, що межують із його кордонами. Політика ЄС, спрямована на підтримку демократичних інститутів, забезпечення енергетичної незалежності та посилення політичних зв'язків, допомагає Україні та Білорусі наблизитися до європейських стандартів і створює передумови для тривалої стабільності та процвітання в регіоні [2].

Сполучені Штати Америки розглядають підтримку суверенітету України та Білорусі як стратегічно важливий інструмент для обмеження впливу Росії на європейському континенті. Така політика спрямована на протидію авторитаризму, підтримку демократії та запобігання розширенню зони контролю Росії. У контексті глобальної геополітики США зацікавлені у стабільності та незалежності країн Східної Європи, оскільки це дозволяє утримувати баланс сил і запобігати можливій дестабілізації, викликаній агресивними діями Росії [78].

США надають значну військову підтримку Україні, спрямовану на посилення її обороноздатності у протистоянні з Росією. Ця допомога включає постачання сучасного озброєння, зокрема систем протиповітряної оборони, артилерії, бронетехніки та протитанкових ракет. Крім того, США проводять навчання для українських військових, що дозволяє їм оволодіти новими технологіями та підвищити ефективність ведення бойових дій. Усі ці заходи

спрямовані на підтримку оборонного потенціалу України, що дозволяє їй утримувати стабільність на своїй території та стримувати російську агресію.

Окрім військової допомоги, США також виділяють значні фінансові ресурси на економічну підтримку України. Ці кошти спрямовані на проведення реформ, зокрема боротьби з корупцією та покращення функціонування демократичних інститутів. Американські інвестиції у реформування української економіки та державного управління сприяють посиленню прозорості, підвищенню ефективності державних структур і покращенню соціально-економічних умов у країні. Окремо підтримуються антикорупційні ініціативи, які є важливим фактором для покращення міжнародної репутації України та залучення іноземних інвесторів [78].

США також сприяють реалізації інфраструктурних проєктів, що спрямовані на модернізацію української економіки, розвиток енергетичного сектора, який зменшує залежність України від російських ресурсів, і підтримку малого та середнього бізнесу. Ці заходи зміцнюють економіку України, роблячи її більш стабільною та стійкою до зовнішніх впливів. Одночасно, підтримка у сфері верховенства права та забезпечення прав людини підвищує рівень довіри громадян до влади, сприяючи побудові демократичного суспільства.

Санкції США є одним з ключових елементів стримування агресивної політики Росії та авторитарного режиму в Білорусі. Ці санкції включають комплексні обмеження, що охоплюють фінансовий, енергетичний і технологічний сектори. США застосовують обмеження на фінансові операції російських і білоруських банків та компаній, що ускладнює їхню діяльність на міжнародних ринках. Водночас, такі обмеження обмежують доступ до західних фінансів, що послаблює економіку цих країн [4].

Одним із важливих аспектів санкцій є експортні обмеження, що стосуються технологій, які можуть мати військове або стратегічне значення. США блокують експорт до Росії та Білорусі передових технологій, таких як напівпровідники, обчислювальні компоненти та інші продукти, що

використовуються у військово-промисловому комплексі. Це має на меті знизити можливості Росії у розробці новітніх військових технологій і послабити її здатність до ведення війни.

Персональні санкції, введені проти високопосадовців у Росії та Білорусі, є додатковим інструментом тиску. Вони обмежують пересування, заморожують активи та забороняють будь-які фінансові операції з підсанкційними особами. Це не лише знижує економічну потужність Росії та Білорусі, але й чинить тиск на правлячі еліти, демонструючи негативні наслідки підтримки авторитарного режиму. Персональні санкції мають психологічний вплив, що змушує правлячу верхівку переосмислювати свої політичні стратегії та уникати подальшої ескалації конфлікту [84].

США активно підтримують розвиток демократичних інститутів в Україні, а також опозиційні рухи та незалежні медіа у Білорусі. Ця підтримка охоплює фінансування громадських організацій, що займаються правозахисною діяльністю, захистом свободи слова та забезпеченням прозорості державних процесів. США надають підтримку для розвитку незалежних медіа, які є важливим фактором у розповсюдженні об'єктивної інформації та формуванні суспільної думки. Громадські організації, які отримують фінансування від США, займаються моніторингом порушень прав людини, підтримкою жертв репресій та поширенням демократичних цінностей [78].

У межах підтримки демократичних ініціатив, Сполучені Штати також забезпечують програми обміну для студентів і молодих лідерів з України та Білорусі. Ці програми сприяють розширенню горизонтів молоді, розвитку знань про демократичні принципи та західні цінності, які вони можуть перенести у свої країни. Участь молодих людей у програмах обміну сприяє створенню нового покоління лідерів, що підтримують демократичний курс і мають досвід взаємодії з демократичними інститутами.

США також докладають зусиль для підтримки прозорих і чесних виборчих процесів, зокрема в Україні, через надання технічної та фінансової

підтримки незалежним спостерігачам та допомогу у забезпеченні прозорості виборчих процедур. Це є важливим кроком у побудові демократичної системи, яка забезпечує підзвітність і чесність у виборах [2].

Вплив інтересів Європейського Союзу та Росії на політичну ситуацію в Білорусі. Білорусь опинилася в складній геополітичній ситуації, де вона змушена балансувати між тісною залежністю від Росії та прагненням уникнути повної міжнародної ізоляції. Залежність від Росії виявляється у різних аспектах – економічному, політичному, військовому та енергетичному, що значно обмежує здатність Білорусі проводити незалежну зовнішню політику та відстоювати свої національні інтереси. Водночас санкційний тиск з боку країн Заходу, зокрема Європейського Союзу, ставить Білорусь у складне становище, де вона змушена підтримувати російські ініціативи та дотримуватися проросійського курсу, навіть якщо це не відповідає власним довгостроковим інтересам.

Економічні зв'язки з Росією є визначальними для білоруської економіки, оскільки Білорусь значною мірою залежить від поставок російських енергоресурсів, зокрема нафти та газу. Росія забезпечує Білорусь енергоносіями за пільговими цінами, що дозволяє підтримувати низькі ціни на внутрішньому ринку, зберігаючи соціальну стабільність і конкурентоспроможність білоруської промисловості. Однак така залежність робить Білорусь вразливою до змін у політиці Росії. Російський уряд періодично переглядає умови поставок енергоносіїв, використовує їх як інструмент впливу на білоруський уряд, що змушує Білорусь підкорятися політичним вимогам Москви [29].

Росія надає Білорусі значну фінансову підтримку у вигляді кредитів і субсидій, що дозволяє білоруській економіці уникати кризових ситуацій. Наприклад, Росія надала Білорусі кредит на будівництво атомної електростанції, що допомогло країні зменшити залежність від імпорту енергоносіїв. Однак таке фінансування призводить до зростання державного боргу перед Росією, що ще більше зв'язує Білорусь в економічному сенсі.

Білорусь є членом Євразійського економічного союзу, який забезпечує вільну торгівлю між країнами-членами, включаючи Росію. Це дозволяє Білорусі отримувати доступ до російського ринку, який є основним напрямом для експорту білоруських товарів, зокрема машинобудівної продукції, сільськогосподарської продукції та харчових товарів. Однак участь у цьому союзі також обмежує можливості для економічної співпраці з іншими країнами, такими як ЄС, оскільки митний союз передбачає загальні зовнішні тарифи та обмеження.

Білорусь має глибокі зв'язки з Росією у військовій сфері, які обмежують її можливість проводити самостійну політику в галузі безпеки. Росія активно підтримує військову інфраструктуру Білорусі, бере участь у спільних військових навчаннях і використовує білоруську територію для своїх стратегічних цілей. Це забезпечує Білорусі захист, але також посилює вплив Росії на її політичне керівництво [25].

Білорусь і Росія регулярно проводять спільні військові навчання, які покликані покращити взаємодію збройних сил обох країн. Такі навчання включають симуляції відбиття зовнішніх загроз, і під час цих маневрів Росія розміщує свої війська та техніку на білоруській території, що підсилює її військову присутність у регіоні. Крім того, Білорусь і Росія підписали угоди про колективну безпеку, що передбачають обов'язок підтримки у разі нападу на одну з країн [15].

Росія використовує білоруську інфраструктуру для стратегічних цілей, включаючи військові бази та транспортні коридори для пересування військових сил. Це обмежує можливості для Білорусі встановлювати незалежні від Росії зв'язки у сфері безпеки, оскільки така інфраструктура є важливою частиною російської військової стратегії на західному напрямку.

Через тісні зв'язки з Росією, Білорусь фактично змушена узгоджувати свою оборонну політику з російською, що обмежує її самостійність. Будь-які спроби проводити незалежну політику можуть призвести до зростання

напруженості з Росією, що ускладнює для Білорусі пошук альтернативних союзників у сфері оборони.

Санкції, запроваджені ЄС та іншими західними країнами у відповідь на репресії проти опозиції та порушення прав людини, змусили Білорусь ще більше орієнтуватися на Росію. Авторитарний режим в країні, очолюваний Олександром Лукашенком, стикається з постійним тиском з боку міжнародної спільноти, що обмежує можливості для політичних реформ і інтеграції з іншими країнами [33].

Через санкції та політичний тиск з боку Заходу Білорусь змушена покладатися на підтримку Росії для збереження свого політичного курсу. Це стосується не тільки економічної підтримки, а й політичного захисту на міжнародній арені, де Росія виступає союзником Білорусі. Це змушує Білорусь підтримувати російську зовнішню політику, навіть якщо це йде всупереч національним інтересам.

Білорусь фактично не може вести незалежну зовнішню політику через тісний зв'язок з Росією та вплив санкцій. Будь-які спроби Білорусі налагодити стосунки з іншими країнами стикаються з негативною реакцією Росії, яка прагне зберегти свій вплив у регіоні. Це призводить до того, що Білорусь змушена проводити політику, яка узгоджується з інтересами Москви.

Уряд Білорусі посилює контроль над опозицією та громадянським суспільством, використовуючи підтримку Росії для боротьби з будь-якими спробами змінити режим. Це включає використання пропаганди та правоохоронних органів для придушення протестів і знищення незалежних медіа. Російська підтримка дозволяє білоруському уряду протистояти міжнародному тиску та зберігати стабільність влади.

Енергетична залежність Білорусі від Росії має великий вплив на її зовнішню політику. Російські енергоносії забезпечують більшу частину потреб білоруської економіки, що дає Росії потужний важіль для контролю за білоруською політикою [46].

Росія може використовувати ціни на нафту та газ як інструмент політичного тиску на Білорусь. Пільгові умови на постачання енергоносіїв часто пов'язані з політичними поступками з боку Мінська, що змушує Білорусь підтримувати російські ініціативи на міжнародній арені.

Білорусь не має доступу до альтернативних джерел енергії, які могли б зменшити залежність від Росії, що ускладнює її здатність проводити незалежну політику. Участь у російських енергетичних проєктах, таких як будівництво атомної електростанції, зміцнює зв'язок з Росією і зменшує можливості для енергетичної інтеграції з ЄС [4].

Таким чином, Білорусь опинилася в ситуації, де вона змушена балансувати між тиском Заходу і залежністю від Росії. Її політика формується під значним впливом Росії, яка, користуючись економічною, військовою та енергетичною залежністю Білорусі, прагне забезпечити свою присутність у регіоні. У той же час, через санкції з боку ЄС та міжнародної спільноти, Білорусь не має реальних можливостей для проведення незалежної політики, що ще більше зміцнює її прив'язаність до Росії.

До початку активної фази російсько-української війни в 2022 році політична ситуація в Білорусі характеризувалася стабільністю в управлінні, однак ця стабільність базувалася на авторитарних методах правління. Олександр Лукашенко, який перебуває при владі з 1994 року, послідовно здійснював контроль над усіма політичними процесами, використовуючи жорсткі методи придушення будь-яких проявів інакодумства, щоб зберегти своє домінування у політичній системі країни. Протягом цього періоду Білорусь демонструвала повну відсутність політичного плюралізму, а опозиція була маргіналізована. Доступ до медіа та засобів масової інформації був суворо обмежений, що забезпечувало контроль над громадською думкою.

Особливо критичним моментом у внутрішньополітичній ситуації стали масові протести 2020 року, які відбулися після президентських виборів, результати яких були піддані жорсткій критиці як з боку міжнародної

спільноти, так і з боку білоруського суспільства. Ці вибори викликали хвилю громадянського незадоволення через численні свідчення фальсифікацій, і хоча протести проходили мирно, білоруський режим відповів жорсткими репресіями. Тисячі людей були затримані, багато з них зазнали насильства з боку правоохоронних органів, а деякі активісти були змушені залишити країну через загрозу переслідувань. Після цих подій влада ще більше посилила контроль над судовою системою, обмежила діяльність правозахисних організацій та засобів масової інформації, що призвело до подальшого обмеження прав і свобод громадян [2].

До початку повномасштабної війни між Росією та Україною в 2022 році політична система Білорусі залишалася стабільною, проте авторитарною. Режим Лукашенка зберігався завдяки силовим структурам та контролю над усіма сферами суспільного життя. Білоруська влада продовжувала розглядати будь-яку політичну активність, що виходить за рамки офіційно дозволеної, як загрозу стабільності. Це призвело до формування «закритого суспільства», в якому доступ до незалежної інформації був суттєво обмежений, а населення перебувало під постійним тиском державних органів контролю та безпеки.

З початком війни в Україні політична ситуація в Білорусі зазнала нових викликів та змін, зумовлених зростанням тиску з боку Росії, яка вимагала підтримки своїх стратегічних цілей у регіоні. У 2022 році Білорусь надала свою територію для розгортання російських військ та військової інфраструктури, що посилює контроль Москви над її внутрішніми та зовнішніми рішеннями. Це було не просто проявом співпраці у рамках союзної держави, але й стало індикатором зростаючої залежності білоруської політичної системи від російських військових і політичних рішень.

Зміни в політичних інститутах Білорусі після початку війни характеризуються зростаючим впливом Росії на процеси прийняття рішень. Білоруська влада втратила значну частину своєї автономії, особливо в питаннях оборони та національної безпеки, де стратегічні рішення все більше

залежали від інтересів Росії. Політичні інститути Білорусі стали інструментом для досягнення цілей Москви, що ще більше посилює залежність країни від Кремля. Уряд Білорусі фактично погодився на обмеження свого суверенітету в обмін на збереження економічної підтримки та політичної стабільності режиму Лукашенка [44].

Силові структури Білорусі, такі як міліція, внутрішні війська та служба безпеки, посилюють контроль над суспільством, що призвело до подальшого обмеження громадянських прав і свобод. Протести 2020 року стали уроком для влади, яка почала застосовувати ще більш жорсткі заходи проти будь-яких форм опору чи критики з боку населення. Змінювалися також структури управління: парламент, який раніше мав символічну роль, тепер практично повністю втратив свою функцію представницького органу, ставши лише виконавцем рішень, що ухвалюються у тісній координації з Москвою. Це свідчить про глибоку централізацію управління, яка дозволила Лукашенку зберегти владу, але при цьому обмежила політичну самостійність країни.

Політична залежність Білорусі від Москви проявляється через глибокий контроль Росії над білоруською виконавчою владою, особливо через економічні та військові важелі впливу. Білоруська економіка значною мірою залежить від російської підтримки, зокрема постачання енергоресурсів за зниженими цінами та доступу до російського ринку. Це дозволяє Лукашенку підтримувати відносну економічну стабільність, що є важливим фактором для збереження соціального спокою в країні. Водночас, економічна допомога з боку Росії ставить Білорусь у вразливе положення, адже Москва вимагає політичної лояльності в обмін на економічні ресурси [44].

Російський тиск на виконавчу владу Білорусі виявляється і через військову залежність. Білоруська армія і силові структури активно співпрацюють з російськими військовими підрозділами, проводячи спільні навчання та інтегруючи військові системи. Росія використовує білоруську територію як стратегічний плацдарм, що дозволяє контролювати західні кордони та забезпечувати військову підтримку в разі загострення відносин із

Заходом. Така військова залежність обмежує можливості Білорусі для ведення незалежної оборонної політики, оскільки будь-які рішення в цій сфері потребують узгодження з Москвою.

Політичні інститути Білорусі дедалі більше перетворюються на інструменти для реалізації російських інтересів у регіоні, що призводить до втрати автономії у міжнародних відносинах. Білорусь поступово стає «сателітом» Росії, втрачаючи можливість формувати власну зовнішню політику. Це особливо помітно в контексті санкційної політики, коли Білорусь змушена підтримувати позиції Москви, навіть якщо це суперечить її економічним інтересам.

### **2.3. Вплив російсько-української війни на діяльність політичних інститутів Білорусі.**

Після початку російсько-української війни політична система Білорусі зазнала значних трансформацій, що особливо торкнулися виконавчої влади. Влада Олександра Лукашенка суттєво зміцнилася, оскільки він використав кризову ситуацію як привід для посилення авторитарного контролю над державними структурами. Президентська влада стала основною силою, що керує політичними процесами в країні. Лукашенко представив зовнішні загрози, такі як можливість втручання з боку Заходу, як виправдання для подальших обмежень у політичних правах громадян та посилення репресивних заходів.

Політика, що зосереджена на консолідації влади, сприяє більш централізованому управлінню країною. Президент, прагнучи утримати контроль над усіма державними інституціями, посилив обмеження на діяльність опозиції. Виконавча влада почала відігравати роль репресивного апарату, забезпечуючи виконання політичних рішень, які спрямовані на нейтралізацію будь-яких загроз для режиму. Окрім обмежень на діяльність опозиційних політиків, було прийнято жорсткі закони, що контролюють свободу слова, забороняючи критику уряду та президента. Це створило

атмосферу страху, у якій будь-яке висловлювання, що суперечить офіційній позиції, може призвести до переслідувань [21].

Важливим аспектом посилення президентської влади стало впровадження жорсткого контролю над місцевою владою. Раніше місцева влада мала відносну автономію у вирішенні локальних проблем, проте після початку війни регіональні органи стали безпосередньо підпорядковуватися адміністрації президента. Це дозволяє центральній владі забезпечувати контроль на всіх рівнях управління, мінімізуючи вплив місцевих ініціатив, що можуть суперечити загальнонаціональним політичним цілям. Зміцнення впливу президента на місцеві структури також дозволяє йому запобігати поширенню опозиційних настроїв на місцях, що забезпечує стабільність політичного режиму.

Зміцнення президентської влади супроводжувалося низкою реформ, які були ініційовані адміністрацією президента з метою підвищення ефективності державного управління та підсилення виконавчої вертикалі. Основною метою цих реформ було створення більш централізованої та керованої структури виконавчої влади, яка могла б швидко реагувати на будь-які внутрішні або зовнішні загрози. Одним із ключових напрямів реформ стала централізація фінансових ресурсів, що дозволило контролювати використання бюджетних коштів та направляти їх на пріоритетні завдання [61].

Особливу увагу у реформуванні уряду було приділено підвищенню відповідальності державних службовців перед центральною владою. Реформи передбачали запровадження жорстких критеріїв оцінки діяльності чиновників, що мали на меті не лише підвищити їхню відповідальність, але й забезпечити лояльність до чинного режиму. Державні службовці повинні були не лише виконувати накази зверху, але й демонструвати повну підтримку політичному курсу президента. Ті, хто не відповідав вимогам, втрачали свої посади, що дозволяло адміністрації президента позбавитися від потенційно нелояльних кадрів.

Реформи також передбачали значні зміни в структурі виконавчих органів. Відбувалася оптимізація роботи адміністративних органів, завдяки якій досягалася більш чітка координація між різними відомствами. Влада прагнула створити ефективний механізм реалізації політики президента, що включало реорганізацію міністерств, посилення ролі адміністрації президента та створення нових відомств, що відповідали за забезпечення національної безпеки. Було посилено роль силових структур, таких як служба безпеки та міліція, які отримали розширені повноваження для придушення політичних опонентів та нейтралізації потенційних загроз [64].

Централізація фінансових ресурсів стала одним із основних механізмів зміцнення президентської влади. Адміністрація президента отримала повний контроль над розподілом фінансів, що дозволило направляти кошти на пріоритетні для режиму напрями, такі як безпека, оборона та інфраструктурні проєкти, що забезпечують підтримку населенням влади. Завдяки цьому, фінансовий контроль дозволив владі реагувати на будь-які можливі виклики, включаючи загострення російсько-українського конфлікту, економічні санкції та політичну нестабільність.

Контроль над фінансами став засобом управління місцевими органами влади та впливу на ключові сфери економіки. Влада централізувала фінансові потоки, спрямовуючи більшу частину коштів до центрального бюджету, що дозволяло адміністрації президента приймати ключові фінансові рішення без погодження з іншими гілками влади. Такий підхід посилив залежність місцевих органів від центрального уряду та позбавив їх фінансової самостійності, що унеможливило проведення незалежної політики на регіональному рівні [61].

Ще одним важливим аспектом реформ стало розширення повноважень силових структур, таких як міліція, спецслужби та армія, які фактично підпорядковуються адміністрації президента. Це дозволило швидко реагувати на будь-які внутрішні загрози та придушувати будь-які прояви політичного спротиву. Зміцнення силового блоку відображає прагнення

влади створити безпековий апарат, що здатен забезпечити стабільність режиму навіть у випадку загострення ситуації.

Силові структури отримали розширені повноваження щодо стеження за опозицією, контролю за медіа, обмеження діяльності громадських організацій та переслідування активістів. Це стало частиною ширшої стратегії контролю над суспільством, що спрямована на недопущення поширення будь-якої інформації, яка може підірвати позиції влади [31].

Парламент Білорусі, офіційно визнаний законодавчим органом країни, зазнав значного скорочення своїх повноважень на користь посилення ролі виконавчої влади, зокрема президента. Цей процес призвів до суттєвого обмеження незалежності парламенту, перетворивши його на інструмент, що здебільшого підтримує і реалізує ініціативи, які виходять із президентської адміністрації. Законодавча влада, яка за класичною моделлю демократії повинна була би виконувати функцію нагляду та контролю над іншими гілками влади, зокрема виконавчою, тепер фактично підпорядкована президенту, що робить її менш ефективною і значно обмежує можливість самостійного ініціювання законодавчих змін.

Централізація влади, яка спостерігається в Білорусі, посилює позиції президента та зменшує функціональні можливості парламенту. Білоруський парламент змушений приймати законодавчі ініціативи, які відповідають поточній політиці президента і зміцнюють чинний режим. Це включає прийняття нормативних актів, що захищають президентську владу, зменшують роль опозиційних сил та обмежують права громадян. Поступово обмежувались права депутатів на власні ініціативи, змінювались процедури обговорення законопроектів і голосування, а також впроваджувались заходи контролю за діяльністю окремих депутатів [34].

Водночас білоруський парламент під впливом тиску виконавчої влади зосереджується на підтримці міжнародної політики, що орієнтована на тісну співпрацю з Росією. Це проявляється у прийнятті законодавчих актів, які закріплюють або підтримують союзні угоди з Російською Федерацією та

створюють підґрунтя для подальшої інтеграції двох держав. Така політика також включає активне прийняття економічних, соціальних та військових ініціатив, спрямованих на посилення взаємозалежності з Росією, зокрема у сферах енергетики, безпеки та оборони. Тісний зв'язок із Росією фактично диктує стратегічні та законодавчі пріоритети для парламенту Білорусі, який змушений враховувати вектор міжнародної політики, визначений виконавчою владою [34].

Крім того, зміни в процедурі голосування посилюють контроль над окремими депутатами, зокрема через запровадження жорсткіших норм, що регламентують їхню діяльність та обмежують їхні права. Це означає, що будь-які спроби депутатів виступати з альтернативними поглядами або не підтримувати пропозиції, які схвалює виконавча влада, можуть призводити до санкцій або до їх політичної ізоляції. Білоруський парламент у своїй діяльності зіштовхується з жорсткими вимогами, які включають обов'язкову підтримку загальнонаціональних стратегій, включаючи політику оборони та безпеки, що підпорядковується стратегічним інтересам виконавчої влади та союзним угодам із Росією.

Російсько-українська війна значно вплинула на законодавчу діяльність у Білорусі, примушуючи парламент до швидкого прийняття нових законів, що спрямовані на посилення контролю над суспільством, безпеку країни та обмеження громадянських свобод. В умовах конфлікту парламент прийняв ряд законів, що посилюють репресивні заходи, контролюють медіапростір, обмежують права на мирні зібрання та свободу слова. Такі заходи офіційно пояснюються необхідністю збереження стабільності та безпеки, але фактично вони спрямовані на запобігання будь-яким проявам незгоди з політикою держави та її проросійською позицією [56].

Парламент прийняв ряд нормативних актів, спрямованих на заборону антивоєнних акцій, обмеження права на проведення мітингів і демонстрацій. Ці закони передбачають значні санкції за порушення правил проведення зібрань, обмежують можливості для прояву громадянської позиції та

придушують будь-які публічні акції протесту. У результаті таких обмежень громадяни позбавлені можливості вільно виражати свою позицію щодо державної політики, а опозиційні сили залишаються без дієвих інструментів для вираження незгоди з урядом.

Крім того, законодавчий процес спрямований на зміцнення внутрішньої безпеки шляхом прийняття законів, які значно розширюють повноваження правоохоронних органів. Такі закони включають положення, що дозволяють силовим структурам діяти в умовах значного обмеження прав і свобод громадян. Наприклад, правоохоронні органи можуть контролювати інформаційний простір, вводити обмеження на поширення певного контенту, а також використовувати заходи, які дозволяють стежити за діяльністю громадян, що викликає підозру у зв'язках із опозиційними силами. Такі закони передбачають можливість проведення обшуків, обмеження доступу до інформації та контроль над приватними комунікаціями [16].

Значний вплив конфлікту на законодавчий процес призвів до того, що парламент активно підтримує ініціативи, спрямовані на підтримку Росії та її дій у міжнародній політиці. Законодавча діяльність білоруського парламенту стала засобом для забезпечення стабільності внутрішньої ситуації, підтримки союзницьких зобов'язань і боротьби з будь-якими проявами антивоєнної позиції серед населення. Це також відображає зростаючу залежність Білорусі від Росії, оскільки закони, що обмежують свободи, одночасно створюють сприятливі умови для російського впливу на політичну ситуацію в країні.

Зокрема, нові законодавчі акти передбачають обмеження свободи слова, включаючи обмеження на критику дій уряду або його проросійської позиції. Заборона антивоєнних закликів, контроль за висловлюваннями в медіа та соціальних мережах значно звужують можливості громадянського суспільства, роблячи будь-які прояви протесту чи незгоди фактично неможливими. Держава запровадила жорсткі норми щодо інформаційної безпеки, що дозволяє контролювати поширення інформації у ЗМІ, блокувати

вебсайти, що містять критичну інформацію, та обмежувати доступ громадян до альтернативних джерел інформації [16].

Політична інтеграція з Росією та тиск з боку виконавчої влади вплинули на характер законодавчої роботи, зробивши парламент інструментом для обмеження прав і свобод громадян. Законодавчі зміни сприяють посиленню контролю над суспільством, зокрема через запровадження додаткових заходів з моніторингу інформаційного простору.

Судова система Білорусі зазнала суттєвих змін у період російсько-української війни, коли виконавча влада використала її як інструмент для зміцнення режиму. Незалежність судів опинилася під серйозною загрозою, адже уряд почав активно втручатися у судові процеси, намагаючись забезпечити підконтрольність суддів і цілковитий контроль над ухваленням рішень. Це призвело до систематичного обмеження незалежності суддів, які тепер діють під впливом уряду, виносячи вироки, що відповідають політичним інтересам держави. Судова влада фактично перестала виконувати роль неупередженого арбітра, перетворившись на ще один інструмент придушення інакомислення та контролю за населенням [5].

Рішення судів все частіше стають спрямованими на переслідування політичних опонентів, учасників громадських рухів та будь-кого, хто відкрито висловлює незгоду з політикою уряду. Випадки неправомірного використання судової системи проти опозиції значно почастишали, що призвело до масового зниження довіри населення до судів. Громадяни втрачають віру в об'єктивність правосуддя, яке перестало виконувати свою основну функцію – забезпечення справедливості. Замість цього суди часто виконують замовлення виконавчої влади, ухвалюючи вироки, що обмежують права і свободи громадян. Вироки суддів стають ще одним засобом політичного тиску, що забезпечує владі додаткові важелі для збереження контролю над населенням.

Одним із методів зміцнення контролю над судовою системою стало впровадження змін до законодавства, які дозволяють уряду впливати на

процеси призначення суддів. Відтепер судді призначаються на основі політичної лояльності, що перетворює їх на залежних від держави посадовців. Також запроваджуються інші заходи, що ще більше обмежують суддів у їхніх правах на незалежність. Наприклад, запровадження механізмів перевірки суддів на політичну лояльність та їхнє звільнення у разі будь-яких проявів незгоди з політикою влади. Судді, які не демонструють беззастережну підтримку державної політики, піддаються переслідуванням і звільненням, що ще більше знижує можливість незалежного правосудд [17].

З початком російсько-української війни роль правоохоронних органів у політичному житті Білорусі стала критично важливою. Правоохоронні структури перетворилися на основний інструмент контролю за населенням і підтримки політичного режиму. Влада використовує їх для придушення будь-яких проявів незгоди, захисту від уявних загроз національній безпеці та забезпечення громадського порядку в умовах кризи. Ситуація в країні надає додаткові повноваження правоохоронним органам, які отримали широкі можливості для придушення антивоєнної активності та боротьби з проявами інакодумства.

Силові структури Білорусі активно співпрацюють з російськими спецслужбами, що значно підсилює їхні можливості для контролю за політичними процесами в країні. Російські спецслужби надають підтримку білоруським колегам, забезпечуючи інформаційний обмін, спільне планування операцій і доступ до сучасних технологій для стеження за населенням. Така співпраця дозволяє владі ефективніше діяти проти опозиційних рухів і громадських організацій, які стають основними об'єктами переслідувань. Силовики постійно здійснюють рейди та затримання активістів, обмежуючи можливості для проведення будь-яких акцій протесту чи зібрань, спрямованих проти політики уряду [32].

Правоохоронні органи все більше нагадують репресивний апарат, спрямований не стільки на захист закону, скільки на захист режиму. Вони мають широкі повноваження для розслідування будь-яких підозрілих дій, які

можуть нести загрозу стабільності влади. Введення нових законів, що дозволяють тривале утримання під вартою без суду, тиск на адвокатів та заборона певних видів адвокатської діяльності ще більше зміцнили позиції правоохоронних органів у країні. Будь-які спроби адвокатів захищати політичних активістів чи інших осіб, яких влада вважає небезпечними, жорстко обмежуються, а самі адвокати можуть бути переслідувані.

Роль правоохоронних органів виходить за межі простої охорони громадського порядку. Вони фактично стають «другою владою» в країні, яка здатна самостійно ухвалювати рішення, впливати на політичний клімат та здійснювати вплив на інші державні структури. Це створює умови для функціонування тоталітарної системи, у якій силові структури мають практично необмежену владу [32].

Засоби масової інформації в Білорусі перебувають під жорстким і всеохоплюючим контролем держави, особливо в контексті російсько-української війни, що стала каталізатором посилення цензури та інформаційної ізоляції населення. Контроль над медіапростором став критично важливим інструментом, за допомогою якого влада намагається сформувати суспільну думку, що відповідає офіційній політичній позиції. Білоруські ЗМІ змушені підтримувати державну політику, яка переважно узгоджується з позицією Росії. Цей контроль призводить до значного обмеження доступу громадян до альтернативної інформації, що впливає на їхню здатність робити неупереджені висновки про ситуацію в країні та за її межами [6].

Зростаючий контроль проявляється в численних заборонах на висвітлення певних подій, зокрема тих, що стосуються антивоєнних протестів, критики державної політики, або вираження незгоди з російською агресією в Україні. Державна політика спрямована на повне виключення будь-якої інформації, що суперечить офіційній лінії уряду, з медіапростору. Таким чином, білоруські журналісти, що працюють у державних медіа,

змушені транслювати позицію, яку диктує влада, і займати пропагандистську позицію.

Зокрема, уряд запроваджує блокування вебсайтів та закриття незалежних інформаційних ресурсів, які поширюють новини та думки, що суперечать офіційній позиції. Це не лише обмежує доступ до неупередженої інформації для громадян, а й ускладнює роботу самих медіаорганізацій, які зазнають постійного тиску, а інколи навіть погроз з боку держави. Незалежні журналісти і редакції змушені або закриватися, або працювати підпільно, що ще більше ускладнює доступ білорусів до об'єктивної інформації [16].

Крім того, діяльність іноземних ЗМІ, які раніше мали змогу транслювати новини на території Білорусі, також суттєво обмежена. Їх представники стикаються з обмеженнями у видачі акредитацій, регулярними перевітками та ризиком депортації у випадку висвітлення подій, що не відповідають офіційній державній позиції. Це робить можливість поширення альтернативної точки зору через іноземні канали майже неможливою, а доступ громадян до об'єктивної інформації – дуже ускладненим. Подібні заходи забезпечують монополію держави на інформацію, формуючи у населення викривлену картину поточних подій.

Громадянське суспільство в Білорусі, яке є важливим елементом політичного і соціального життя в будь-якій демократичній країні, зіткнулося з безпрецедентними репресіями. Після початку російсько-української війни білоруська влада значно посилсила контроль за діяльністю громадських організацій і активістів, що спричинило серйозні обмеження на їхню роботу. Держава вжила численні заходи для нейтралізації будь-яких опозиційних сил, що могли б становити загрозу для чинного режиму [40].

Одним з основних способів тиску стало посилення репресій проти активістів та організацій, які виступають проти війни або політики Росії. Влада намагається будь-якими способами придушити антивоєнні настрої, оскільки вони можуть призвести до дестабілізації внутрішньої ситуації та поставити під сумнів підтримку Росії. Організації, які займаються захистом

прав людини, свободою слова або надають допомогу постраждалим від репресій, змушені припинити свою діяльність або перейти до роботи в підпіллі, що значно обмежує їхній вплив на політичне життя та унеможлиблює їхню публічну діяльність.

Громадські активісти та правозахисники, які займаються підтримкою незалежного громадянського суспільства, зіткнулися з серйозними переслідуваннями, включаючи арешти, погрози, фізичний тиск і судові вироки. Ці заходи спрямовані на залякування та придушення будь-якої опозиційної активності, особливо в умовах зростаючого міжнародного конфлікту. Уряд розглядає громадянське суспільство як потенційне джерело нестабільності, тому докладає всіх зусиль, щоб обмежити його вплив на суспільство та зберегти контроль над населенням.

Через жорсткі репресії більшість громадських організацій і незалежних активістів змушені були припинити свою діяльність або змінити формат роботи. Організації, що раніше займалися захистом прав і свобод громадян, тепер опинилися в умовах, коли їхня робота або заборонена, або надзвичайно ускладнена. Це створює умови, в яких будь-які форми протесту або незгоди з політикою влади фактично неможливі. Громадяни, які намагаються висловити свою позицію, ризикують потрапити під арешт або стати жертвами репресій, що значно знижує рівень політичної активності в країні.

### **Висновки до 2-го розділу.**

Дослідження впливу російсько-української війни на політичні інститути та суспільство Білорусі свідчить про глибокі структурні зміни, які відбуваються внаслідок економічного, політичного та соціального тиску. Конфлікт виявився своєрідним каталізатором, який вплинув на функціонування білоруської політичної системи і соціальні настрої, призвів до жорсткості політичних механізмів контролю та змін у структурі суспільства. Ключовими механізмами впливу є економічні, політичні та соціальні фактори, що розглядаються нижче.

Економічний тиск у вигляді міжнародних санкцій та обмежень на торгівлю став основним фактором, що серйозно вплинув на економічну стабільність Білорусі. Внаслідок економічних санкцій країна зіткнулася з численними труднощами у зовнішньоторговельних відносинах, що обмежило доступ до глобальних ринків, скоротило імпорту і експорт ключових товарів, особливо у сферах, які залежать від імпорту технологій, обладнання та комплектуючих. Такі санкції, зокрема обмеження на експорт білоруських товарів у країни ЄС, призвели до зменшення валютних надходжень, посилили дефіцит бюджету та спричинили економічний спад.

Цей економічний тиск змусив уряд посилити економічний контроль, щоб забезпечити розподіл обмежених ресурсів та підтримати ключові галузі, що продовжують функціонувати в умовах ізоляції. Виконавча влада отримала значні повноваження для управління економікою, включаючи контроль над цінами, регулюванням ринків та перерозподілом ресурсів між галузями. Такі повноваження дозволяють уряду централізувати економічні процеси, зменшуючи самостійність інших гілок влади, зокрема парламенту, який втратив право на контроль над бюджетом та ресурсами. В умовах економічної кризи посилення контролю з боку виконавчої влади має негативні наслідки для прозорості та ефективності економіки, що призводить до зниження довіри громадян до влади.

Політичний вплив війни на білоруську політичну систему проявляється через запровадження надзвичайного стану та централізацію виконавчої влади. Військовий конфлікт та загроза дестабілізації дали можливість виконавчій владі посилити репресії проти опозиції, запровадивши низку законодавчих змін, що обмежують основні політичні права та свободи громадян. В умовах надзвичайного стану парламенту довелося ухвалювати жорсткі закони, що регламентують громадську діяльність, забороняють антивоєнні акції, обмежують право на мирні зібрання та висловлення незгоди з політикою влади.

Ці законодавчі зміни передбачають запровадження додаткових санкцій проти активістів, журналістів і громадських діячів, що критикують державну політику або висловлюють антивоєнні погляди. Суворі заходи, спрямовані на обмеження свободи слова та заборону на протести, дозволяють владі тримати під контролем громадське суспільство, знижуючи рівень відкритої критики та зменшуючи ризик політичної нестабільності. Виконавча влада використовує ці повноваження для посилення свого впливу, що дозволяє придушувати будь-які форми політичного інакодумства та уникати розколу всередині країни.

Централізація влади в умовах воєнного стану призвела до обмеження повноважень парламенту і судів, які були змушені підтримувати рішення виконавчої влади і приймати законодавчі ініціативи, спрямовані на зміцнення контролю за громадянами.

Війна також мала глибокий вплив на соціальні процеси в Білорусі, змінивши суспільні настрої та спричинивши зростання соціальної напруги. На початкових етапах конфлікту серед частини населення зросли патріотичні настрої, пов'язані з ідеєю підтримки союзницьких зобов'язань перед Росією. Це призвело до зростання підтримки політики влади серед певних груп громадян, які бачать у співпраці з Росією гарантію безпеки та стабільності. Патріотичні настрої стимулювалися державними медіа, які активно висвітлюють конфлікт у вигідному для держави світлі, закликаючи громадян до єдності перед зовнішніми загрозами.

Однак, на тлі економічних труднощів та політичного тиску частина населення почала висловлювати невдоволення. Соціальні проблеми, такі як зниження рівня життя, зростання бідності та обмеження громадянських свобод, призвели до поглиблення розколу в суспільстві. Зростання невдоволення проявляється у збільшенні протестних настроїв серед опозиційно налаштованих громадян, які не підтримують політику уряду і прагнуть змін. Багато людей, особливо молодь і освічені верстви населення,

почали замислюватися про еміграцію як єдиний спосіб забезпечити собі краще життя та можливість для самореалізації.

Громадянське суспільство також зазнало значного тиску з боку влади. Організації, які раніше займалися правозахисною діяльністю, моніторингом порушень прав людини або надавали допомогу постраждалим від репресій, опинилися під загрозою ліквідації або переслідувань.

Соціальні механізми впливу війни також включають контроль над інформаційним простором. Білоруські державні медіа активно поширюють пропаганду, спрямовану на підтримку політики уряду та Росії, що обмежує доступ громадян до об'єктивної інформації. Незалежні медіа та іноземні джерела інформації зіткнулися з обмеженнями, блокуваннями та переслідуваннями журналістів, що призвело до зниження рівня довіри населення до офіційних ЗМІ. Це, у свою чергу, змушує частину громадян шукати альтернативні джерела інформації, часто в мережі Інтернет або в іноземних ЗМІ, що також підвищує рівень соціальної напруги.

В цілому, механізми впливу війни призвели до значних змін у політичних і соціальних інститутах Білорусі, створивши умови для подальшої централізації влади та обмеження громадянських прав. Економічні обмеження та міжнародні санкції спричинили посилення контролю за економікою, а політичні механізми забезпечили уряду можливість придушення опозиції та зміцнення своєї позиції. Соціальні наслідки конфлікту виявилися ще більш масштабними: розкол у суспільстві, зростання протестних настроїв і посилення репресій проти громадянського суспільства значно ускладнили можливість для політичних змін і створили ситуацію, де конфлікт став визначальним фактором політичної системи та суспільства в цілому.

### **РОЗДІЛ 3. Зміни та подальші перспективи розвитку політичних інститутів Білорусі в умовах російсько-української війни.**

#### **3.1. Вплив міжнародних санкцій на економіку та політичні інститути Білорусі.**

Міжнародні санкції, запроваджені з боку Європейського Союзу, США та низки інших країн у відповідь на підтримку Білоруссю російсько-українського конфлікту, значно вплинули на економіку країни та політичні інститути. Санкції зачепили практично всі ключові сектори білоруської економіки й обмежили її доступ до міжнародних фінансових ринків, спричинили падіння основних макроекономічних показників та посилили тиск на політичну систему Білорусі, що змусило уряд адаптуватися до нових умов і зміцнити авторитарний контроль.

Санкції істотно позначилися на ключових економічних показниках Білорусі, включаючи ВВП, рівень інфляції, зайнятість, курс національної валюти, інвестиційну привабливість та загальну фінансову стабільність. Білорусь втратила доступ до західних ринків, що відобразилося на економічній динаміці країни та загальному рівні життя населення [4].

Санкції призвели до значного скорочення економічного зростання. Основні галузі економіки Білорусі, зокрема нафтопереробна та калійна промисловість, що забезпечували валютні надходження, втратили доступ до своїх головних ринків збуту, таких як ЄС. Через це значно знизилися доходи держави, а бюджетний дефіцит зріс. Нафтопереробна галузь також страждає через обмеження на експорт продукції, оскільки санкції впливають на доступ до необхідних технологій для оновлення виробництва [19].

Санкції підвищили інфляційний тиск на білоруську економіку. Відсутність доступу до західних ринків і обмеження на імпорт критично важливих товарів, включаючи медичне обладнання, запчастини для промислових підприємств та інші технологічні ресурси, призвели до суттєвого зростання цін. Інфляція в Білорусі досягла високих рівнів, що

ускладнило можливості для громадян забезпечити собі базові потреби. Підвищення цін на продукти харчування та енергоносії особливо болісно вдарило по найбільш вразливих верствах населення.

Санкції негативно вплинули на рівень зайнятості, особливо у промисловості та транспортному секторі, оскільки багато підприємств скоротили виробництво через обмежений доступ до зовнішніх ринків і технологій. Чимало кваліфікованих працівників вимушено виїжджають за кордон у пошуках кращих умов праці, що посилює проблему відтоку кадрів. У країні зростає тіньова зайнятість, а також кількість громадян, які обирають нелегальну міграцію в сусідні країни, що ще більше знижує економічний потенціал [24].

Санкції викликали девальвацію білоруського рубля. Валютні резерви країни скоротилися, оскільки уряд змушений витратити ресурси на підтримання курсу рубля, що обмежує можливості для валютної інтервенції. Девальвація національної валюти також призвела до здорожчання імпортованих товарів, що погіршує економічний стан громадян. Знецінення рубля вплинуло на зниження купівельної спроможності, оскільки імпортні товари стали недоступними для значної частини населення.

Санкції практично унеможливили іноземні інвестиції у білоруську економіку. Ризики, пов'язані з політичною нестабільністю, значно зросли, що призвело до повного зупинення багатьох західних проєктів у країні. Відсутність іноземного капіталу означає неможливість для Білорусі модернізувати виробничі потужності та створювати нові робочі місця. Білорусь змушена звертатися за допомогою до Росії, що посилює економічну та політичну залежність від Москви [52].

Санкції не тільки позначилися на економіці Білорусі, але й вплинули на політичну систему. Уряд Білорусі був змушений вжити жорстких заходів для збереження стабільності режиму, що призвело до посилення авторитарного контролю над усіма аспектами життя країни. Політичні інститути поступово

втрачали свою автономію, стаючи інструментом для збереження влади президента.

Виконавча влада в умовах кризи отримала більше повноважень, щоб мати можливість оперативно реагувати на загрози. Президентський апарат зміцнив свої позиції, оскільки тепер майже всі рішення проходять через центральний уряд. Надзвичайний стан став постійною реальністю, і всі політичні реформи були відкладені. Це призвело до того, що політичні партії та місцеві органи влади практично втратили можливість впливати на державну політику, яка тепер повністю контролюється виконавчою владою.

Через обмеження доступу до західних ринків Білорусь змушена все більше покладатися на підтримку Росії. Російська фінансова допомога та доступ до російських ринків забезпечили стабільність економіки, однак це посилює вплив Москви на внутрішні справи країни. Білорусь підписала кілька угод про тіснішу економічну та політичну інтеграцію, що зменшує її можливості для незалежної політики й змушує підкорятися політичному курсу, визначеному в Кремлі [60].

Судова система стала інструментом контролю, а не забезпечення справедливості. Санкції дозволили уряду посилити свій контроль над судовими процесами, використовуючи їх для придушення опозиції. Судові органи повністю підпорядковані адміністрації президента, що означає відсутність незалежного правосуддя та можливості захисту прав громадян. Уряд переслідує опозиціонерів, використовуючи судову систему для забезпечення повного контролю над політичним життям країни.

Після запровадження санкцій уряд посилив контроль над ЗМІ та інформаційним простором, щоб запобігти розповсюдженню антивладних настроїв. Засоби масової інформації були жорстко обмежені в подачі інформації, що не відповідає офіційній позиції. Багато незалежних ЗМІ були закриті, а активісти та журналісти зазнали переслідувань, що сприяло створенню монопольного контролю над громадською думкою. Білоруські

ЗМІ подають санкції як зовнішню агресію, що дозволяє уряду мобілізувати суспільство на підтримку режиму [63].

Санкції вплинули на життя громадян, зокрема на рівень добробуту та доступність соціальних послуг. Економічні труднощі спричинили соціальне невдоволення, хоча уряд намагається придушувати будь-які спроби громадян висловити протест.

Зростання цін на основні товари та зниження купівельної спроможності значно ускладнили життя звичайних громадян. Доступ до медичних послуг також ускладнився через нестачу імпортованих ліків та медичного обладнання, що негативно позначилося на здоров'ї населення.

Зростання безробіття та зниження доходів сприяли поширенню соціальних протестів, хоча уряд активно придушує будь-які прояви незгоди. Посилення соціальної напруженості може в подальшому посилити політичну нестабільність, оскільки значна частина населення втрачає віру в здатність уряду забезпечити економічний добробут [67].

Багато молодих та кваліфікованих спеціалістів залишають країну в пошуках кращих можливостей за кордоном, що призводить до відтоку мізків. Цей процес негативно впливає на демографічну ситуацію та економічний розвиток, оскільки країна втрачає трудовий і творчий потенціал.

Міжнародні санкції істотно вплинули на економічний і політичний устрій Білорусі, поглиблюючи кризові явища в економіці та посилюючи авторитарний режим. Економічна ізоляція змушує Білорусь збільшувати залежність від Росії, що ще більше обмежує її здатність до проведення незалежної зовнішньої політики. Санкції створили умови, за яких білоруський уряд зміцнив контроль над усіма сферами життя, однак ці заходи можуть мати негативні довгострокові наслідки для соціальної стабільності, економічного розвитку та політичної свободи країни.

Погіршення економічної ситуації внаслідок міжнародних санкцій, зростання інфляції, економічного спаду та наслідків російсько-української війни суттєво знизили рівень життя населення Білорусі. В останні роки,

особливо в умовах зовнішньополітичної ізоляції, білоруси стикаються з багатьма соціальними проблемами, що ускладнює їхнє повсякденне життя. Ситуація характеризується зниженням купівельної спроможності, обмеженим доступом до імпортованих товарів і послуг, дефіцитом життєво необхідних продуктів, що призводить до підвищення рівня бідності та соціальної нерівності [69].

Економічна ситуація в країні, позначена значним зниженням доходів населення та різким зростанням цін, привела до стрімкого збільшення рівня бідності. Інфляція, яка швидко зростає, означає, що основні продукти харчування, ліки, одяг, паливо та інші життєво необхідні товари стали недоступними для значної частини населення. Деякі домогосподарства навіть опинилися в ситуації, коли їхні доходи недостатні для покриття мінімальних щомісячних витрат. Сім'ї часто стикаються з проблемами забезпечення найнеобхіднішого, оскільки їхні витрати на продукти харчування, житло та комунальні послуги зростають набагато швидше, ніж заробітна плата, що з часом призводить до виснаження заощаджень. Для багатьох людей єдиним виходом стає обмеження своїх витрат на ліки, освіти або навіть на найнеобхідніше [82].

Бідність також впливає на здоров'я населення, адже доступ до медичних послуг і ліків стає складнішим. Кількість випадків, коли люди вимушені звертатися до благодійних організацій для отримання їжі або базових товарів, зростає. Поширюється явище "працюючих бідних", тобто людей, які мають роботу, але їхнього доходу недостатньо для задоволення базових потреб. Багато людей починають відмовлятися від планів щодо поліпшення свого життєвого рівня та забезпечення майбутнього своїх дітей, адже рівень фінансової нестабільності постійно зростає. Це посилює соціально-економічні проблеми, знижує моральний дух населення і поглиблює відчуття нестабільності [79].

Введені санкції та обмеження на імпортовані товари спричинили кризу доступності багатьох товарів, що раніше були легко доступними. Це стосується як

базових товарів (продукти харчування, побутова хімія, одяг), так і специфічних, але життєво важливих (медикаменти, медичне обладнання, запасні частини для техніки). Через обмеження імпорту ці товари стають або недоступними, або їх вартість зростає до рівня, який є непосильним для середньостатистичного громадянина. Дефіцит на ринку ліків та обладнання для медичних закладів погіршує рівень охорони здоров'я, оскільки люди часто не можуть дозволити собі якісне лікування або змушені купувати менш ефективні, але дешевші замінники. Внутрішнє виробництво, яке могло б частково компенсувати нестачу імпортованих товарів, стикається з викликами, такими як обмежений доступ до сировини та високі витрати на виробництво.

Це призводить до зростання ринку контрафактної продукції, що ще більше загрожує здоров'ю людей. У медичній сфері нестача важливих препаратів змушує людей звертатися до самостійного лікування або шукати ліки через нелегальні канали. Відсутність якісних товарів на полицях магазинів негативно впливає на загальний рівень життя населення, знижуючи можливості для комфортного та безпечного життя. Криза в постачанні основних товарів спричиняє ситуацію, коли населення змушене пристосовуватися до дефіциту або значних витрат на необхідні товари [20].

Економічна криза та різке зниження рівня життя суттєво поглибили розрив між соціальними групами. Заможніші громадяни, які мають більше фінансових ресурсів, з легкістю адаптуються до нових умов: вони можуть інвестувати кошти в різні проєкти, купувати валюту для захисту своїх заощаджень від інфляції або навіть виїжджати за кордон. Водночас менш забезпечені категорії населення стикаються зі зростаючими труднощами, адже їхні фінансові можливості обмежені. Зростає кількість людей, які живуть за межею бідності, та знижується рівень соціальної мобільності – людям стає дедалі важче покращити своє становище або забезпечити гідний рівень життя для своїх дітей [23].

Зростання нерівності між соціальними групами має серйозні наслідки для суспільства, адже частина населення починає відчувати себе виключеною

з економічного життя країни. Ці люди втрачають довіру до держави, яка не здатна забезпечити їм базові умови для гідного існування. Це веде до зростання соціальної напруги, що може проявлятися у збільшенні протестних настроїв, невдоволенні урядовою політикою та вимогах до радикальних змін. Політична нестабільність стає наслідком відчуття безвиході, яке відчують люди з нижчих соціально-економічних груп, що не мають можливостей для поліпшення свого становища.

Така ситуація також підриває можливості для економічного зростання в майбутньому, оскільки збільшується розрив між різними соціальними групами, що знижує рівень споживання та інвестицій у місцеву економіку. Молодь, яка не бачить перспектив у своїй країні, починає шукати можливості для виїзду за кордон, що призводить до "відтоку мізків" – втрати кваліфікованих кадрів. Суспільство втрачає молодих, талановитих людей, які могли б стати рушієм економічного прогресу, але не бачать для себе можливостей на батьківщині [37].

Соціальні проблеми, зниження рівня життя та посилення економічної нерівності суттєво впливають на ставлення білоруських громадян до уряду та державної політики. Громадська думка демонструє зростаюче невдоволення політикою влади, особливо в контексті підтримки Росії та зростання залежності від неї. Багато громадян вважають, що нинішня політика не враховує інтересів населення і призводить до погіршення соціально-економічної ситуації.

Суспільство Білорусі все більше потерпає від жорсткого контролю з боку держави, а незадоволення урядовою політикою продовжує зростати. Попри суворі репресії, заборони на діяльність опозиційних рухів і жорсткі обмеження на свободу слова, серед населення формуються і зростають протестні настрої, які виражаються не тільки в активній, а й у пасивній формі. Серед молоді, яка прагне змін, зростає невдоволення через відсутність перспектив і можливостей для реалізації себе в професійній та особистій сфері [42].

Люди, які побоюються репресій, часто обирають пасивні форми висловлення своєї незгоди. Вони уникають участі в офіційних заходах, де б могли бути зобов'язані демонструвати лояльність до держави, і все частіше проявляють свою позицію через активність у соціальних мережах, обговорюючи політичну ситуацію та ділячись інформацією про порушення прав людини. Дехто приєднується до підпільних організацій або альтернативних громадських груп, де вони можуть обговорювати суспільні питання, обмінюватися інформацією та координувати дії. Такі об'єднання стають осередками соціальної активності, де люди мають можливість підтримати один одного, хоча і в обмежених умовах підпілля.

Молоді люди, які становлять значну частину активного населення, відчують найбільше невдоволення через те, що їхні ідеї, прагнення та амбіції обмежуються політикою уряду. Багато з них навчаються або працюють в умовах, де будь-який прояв критики або незгоди з урядом може мати серйозні наслідки, такі як виключення з навчальних закладів чи звільнення з роботи. Ці умови лише підсилюють відчуження молоді від держави [70].

Зростаючі соціальні та економічні труднощі серйозно підривають довіру громадян до уряду та державних інституцій. Населення дедалі більше вважає уряд і політичні структури непередставницькими, такими, що не захищають інтереси білорусів, а радше слугують інтересам іншої держави – Росії, на яку все більше орієнтується влада Білорусі.

У населення формується глибоке відчуження від держави, оскільки вона не тільки не підтримує розвиток і потреби громадян, а й активно обмежує їхні права. Багато людей, які залишаються в країні, вважають, що державна система існує не для них, а для обмеженого кола осіб, які мають доступ до влади і ресурсів. Це призводить до виникнення серед громадян відчуття, що держава більше не виконує своїх основних функцій, таких як забезпечення безпеки, можливостей для економічного розвитку та соціального захисту [85].

Через відсутність прозорих виборів, порушення прав людини та жорстокі репресії значна частина населення не визнає чинну владу легітимною. Це може мати довгострокові наслідки для стабільності країни, оскільки у разі політичної або економічної кризи люди навряд чи підтримають уряд, якому вони не довіряють. Білоруський режим ризикує втратити підтримку суспільства, що може стати основою для майбутніх масових протестів або повстань.

На фоні політичних і економічних проблем значна частина населення розглядає еміграцію як єдиний спосіб поліпшити своє життя або забезпечити своїм дітям стабільне майбутнє. Переважно це молодь та кваліфіковані фахівці, які бажають знайти кращі можливості для розвитку.

Молоді люди, які не бачать перспектив на батьківщині, обирають переїзд до країн Європейського Союзу, де вони мають більше можливостей для освіти та працевлаштування. Європейські країни надають візові програми для робітників, студентів і стажерів, що стимулює відтік білоруської молоді, яка вважає, що має кращі шанси на успіх за кордоном. Через це Білорусь втрачає кваліфіковану робочу силу, що створює значні проблеми для економіки країни [85].

Відтік населення, особливо молодих людей, впливає на демографічну ситуацію в країні. Зменшення народжуваності та старіння населення посилюють навантаження на соціальні служби. Це створює додатковий тиск на державний бюджет, який змушений витратити кошти на соціальні виплати для пенсіонерів замість розвитку економіки. Крім того, зменшення кількості молодих людей негативно впливає на майбутні трудові ресурси країни, що обмежує можливості для економічного відновлення.

Окрім офіційних програм, багато білорусів обирають нелегальні шляхи міграції, що пов'язано з високим рівнем бідності та відсутністю можливостей для працевлаштування в країні. Така міграція є небезпечною, оскільки люди, що нелегально перетинають кордон, ризикують бути затриманими або

депортованими. Це не тільки посилює проблему безробіття в Білорусі, а й створює негативний імідж країни на міжнародній арені [26].

Складна економічна ситуація, репресії та відсутність перспектив роз'єднують суспільство, але водночас зростає солідарність серед тих, хто прагне змін і підтримує опозиційні настрої.

Попри репресії, виникають нові громадські рухи, спрямовані на підтримку прав людини та захист громадянських свобод. Люди, які залишилися в країні, об'єднуються навколо спільних ідеалів, таких як свобода слова, права людини та демократичні цінності. Такі рухи, хоча й функціонують підпільно, стають важливим елементом суспільної структури, де люди мають можливість висловлювати свою позицію та підтримувати один одного [7].

У сучасному світі соціальні мережі стають важливим каналом комунікації для людей, які не можуть висловлювати свої думки відкрито. Білоруські активісти, журналісти та громадські діячі використовують соціальні мережі для поширення інформації, обговорення важливих суспільних проблем та координації дій. Це дозволяє підтримувати дух спротиву та формувати інформаційний простір, в якому громадяни можуть отримати достовірну інформацію, що відрізняється від офіційної пропаганди.

Громадяни також висловлюють незгоду через підпільні акції, такі як поширення листівок, створення графіті з політичними гаслами та інші форми пасивного спротиву. Подібні дії мають символічне значення, підтримуючи протестні настрої серед населення і демонструючи, що боротьба за зміни триває навіть у складних умовах [39].

Протестні настрої, зменшення довіри до держави та поширені еміграційні настрої є симптомами глибокої кризи в Білорусі. Попри жорсткі репресії, громадяни прагнуть змін і все частіше знаходять шляхи для висловлення своєї позиції. Суспільство стає дедалі більш відчуженим від держави, а зростаюча хвиля еміграції створює додатковий тиск на демографічну ситуацію та економіку країни. Політичні інститути, замість

того щоб забезпечувати захист прав громадян, виконують функції контролю, що підсилює невдоволення і призводить до соціальної нестабільності.

Еміграційні настрої відображають глибоке розчарування населення у можливостях країни і спричиняють демографічні виклики, такі як старіння населення і брак робочої сили [47].

Соціально-економічні проблеми, посилені міжнародними санкціями та внутрішньою політичною кризою, спричинили значний відтік населення з Білорусі, особливо серед молоді та висококваліфікованих фахівців. Масова міграція стала відповіддю на відсутність перспектив, погіршення якості життя, політичні репресії та обмеження громадянських прав. Тисячі громадян щорічно залишають країну, шукаючи стабільніші умови життя та можливості професійного розвитку в інших державах.

Серед основних напрямів міграції для білорусів виділяються країни Європейського Союзу, Україна, а також деякі країни СНД, де існують кращі умови для розвитку кар'єри та можливість отримати захист від переслідувань. ЄС став привабливим місцем для переїзду завдяки високому рівню життя, можливості працювати легально та перспективам отримання освіти. Україна також стала популярним напрямком для білорусів через географічну близькість, схожість мов та культур, а також спрощені процедури оформлення документів. Країни СНД пропонують роботу в різних секторах економіки, зокрема у виробничій та аграрній сферах [50].

Білоруси, зважаючи на економічну нестабільність і зниження можливостей для заробітку, обирають трудову міграцію як спосіб забезпечити себе та свої родини. Економічні санкції обмежили ринок праці всередині країни, що спричинило зростання рівня безробіття, особливо серед молоді. Багато білорусів виїжджають до сусідніх країн, зокрема Польщі та Литви, де вони можуть знайти роботу у сфері будівництва, сільського господарства та обслуговування. Цей процес відтоку робочої сили негативно позначається на білоруській економіці, адже зменшується кількість працездатного населення, знижується потенціал для економічного зростання

та створення нових підприємств. Втрата кваліфікованих кадрів особливо помітна в промисловості, медицині та наукових дослідженнях, що призводить до стагнації важливих галузей економіки.

Молодь у Білорусі все частіше обирає навчання або працевлаштування за кордоном, де є більше можливостей для професійного зростання та отримання якісної освіти. Відтік молодих фахівців має довгострокові негативні наслідки для країни, оскільки знижується освіченість середнього класу, а також загальна активність молодіжної верстви. Країна втрачає можливість виховати нове покоління професіоналів, які могли б зробити внесок у розвиток науки, технологій та промисловості. Це може призвести до виникнення дефіциту кваліфікованих фахівців у різних секторах економіки, що ускладнює відновлення економічного потенціалу в майбутньому [47].

Політична ситуація в Білорусі, зокрема тиск на опозиційних діячів, журналістів та активістів, призвела до значного збільшення кількості політичних мігрантів, які змушені залишати країну через загрозу репресій. Люди, які висловлюють незгоду з діями влади або активно підтримують демократичні зміни, зазнають переслідувань, що змушує їх шукати захисту за кордоном. Політична еміграція призводить до зменшення кількості громадян, здатних протистояти режиму, а також послаблює опозиційний рух у країні. Це створює ще більш жорстку політичну атмосферу, у якій будь-який опозиційний голос може бути швидко придушений.

Масова міграція та економічна нестабільність суттєво вплинули на демографічну ситуацію в Білорусі, створивши нові виклики для соціальної системи та майбутнього розвитку країни. Сучасні демографічні тенденції вказують на серйозні проблеми, пов'язані з відтоком молоді, низьким рівнем народжуваності та змінами в соціальній структурі суспільства [47].

Відтік молоді та працездатного населення призводить до старіння населення, що має серйозні наслідки для соціальної системи. Старіння населення підвищує навантаження на пенсійну систему, оскільки кількість людей, які сплачують податки, зменшується, тоді як число пенсіонерів

зростає. Це вимагає додаткових ресурсів для забезпечення пенсійного забезпечення та медичних послуг, що створює серйозний тиск на державний бюджет. Старіння також позначається на ринку праці, оскільки зменшується кількість молодих працівників, здатних займати вакансії в економічно важливих секторах [47].

Економічна нестабільність та невизначеність майбутнього змушують багато молодих сімей відкладати рішення про народження дітей. Низький рівень народжуваності веде до зменшення природного приросту населення, що додатково посилює проблему демографічного старіння. Зменшення кількості новонароджених має довгострокові наслідки для країни, оскільки через кілька десятиліть може спричинити суттєве скорочення кількості працездатного населення. Це підвищує ризик того, що економічна ситуація в країні ще більше погіршиться через нестачу трудових ресурсів.

Погіршення економічної ситуації та політична нестабільність також впливають на соціальну структуру білоруського суспільства. Через економічні проблеми збільшується кількість громадян, які потребують державної допомоги, що створює додаткове навантаження на соціальні програми. Багато сімей опиняються за межею бідності, втрачаючи можливість забезпечити базові потреби. Збільшення кількості людей, які залежать від державної підтримки, змінює соціальну структуру країни, призводячи до зростання кількості економічно вразливих верств населення. Це може посилити соціальну нестабільність, адже зростаючий рівень бідності та безробіття сприяє зниженню рівня довіри до уряду та підвищенню соціальної напруги [62].

Втрата молодих і кваліфікованих фахівців має серйозні наслідки для економіки та суспільства. Інтелектуальний відтік сприяє зниженню наукового та технологічного потенціалу країни, що ускладнює розвиток інноваційних секторів економіки. Фахівці з вищою освітою, які залишають країну, несуть із собою знання та навички, які могли б бути використані для розробки нових технологій, створення стартапів і розвитку промисловості.

Це зменшує конкурентоспроможність Білорусі на міжнародній арені та обмежує можливості для економічного відновлення в довгостроковій перспективі.

### **3.2. Можливі сценарії еволюції політичної системи Білорусі в контексті можливого розвитку російсько-української війни.**

З урахуванням сучасних викликів, пов'язаних із російсько-українським конфліктом, міжнародним тиском і посиленням санкцій, політична система Білорусі може піти за різними сценаріями розвитку. Кожен із цих сценаріїв передбачає певний набір передумов, ризиків і потенційних результатів для політичної, соціальної та економічної ситуації в країні. Вони відображають можливі шляхи розвитку, враховуючи як внутрішні процеси, так і зовнішній вплив на Білорусь.

Одним із найімовірніших шляхів розвитку є подальша консолідація авторитарного режиму. У цьому сценарії білоруський уряд продовжує централізувати владу, зміцнюючи контроль над ключовими інститутами, обмежуючи свободи громадян та зменшуючи роль парламенту та судової системи [10].

Уряд може ще більше сконцентрувати повноваження в руках президента та його адміністрації, зробивши виконавчу владу єдиним центром ухвалення рішень. Парламент та суди виконуватимуть радше декоративну роль, без реальної можливості впливати на політичні рішення. Це дозволить уряду швидко впроваджувати необхідні зміни, не звертаючи уваги на суспільну думку, однак це може призвести до підвищення рівня незадоволення серед населення.

Державний апарат збільшить кількість інструментів контролю за громадянами, використовуючи правоохоронні органи для запобігання можливим протестам і активності опозиції. Розширення повноважень силових структур дозволить придушувати будь-які спроби суспільного спротиву, що знизить ймовірність масових протестів, але водночас

спричинить посилення соціального невдоволення та, як наслідок, еміграцію молоді та економічно активного населення [38].

Через зростання ізоляції на міжнародній арені та втрату економічних партнерів уряд буде змушений ще більше покладатися на підтримку з боку Москви. Це може призвести до посилення інтеграції в рамках Союзу держав з Росією та фактичного обмеження незалежності в питаннях зовнішньої політики. У цьому випадку Білорусь стане більш залежною від російської зовнішньої політики, що позбавить її можливостей для міжнародної маневреності. Такий сценарій може забезпечити режиму стабільність, але зробить країну повністю залежною від інтересів Росії.

В умовах жорстких санкцій та обмеженого доступу до західних ринків економічне зростання Білорусі знизиться. Відсутність інвестицій і неможливість модернізації промисловості призведе до економічної стагнації, що підвищить соціальне невдоволення. Люди, які не бачать перспектив для розвитку в країні, можуть почати пошук можливостей для еміграції, що призведе до втрати кваліфікованих кадрів і зниження конкурентоспроможності країни.

Під тиском економічної ситуації та міжнародних санкцій уряд Білорусі може піти на обмежені реформи з метою стабілізації економіки та зниження суспільного напруження. У цьому випадку уряд намагатиметься зберегти контроль над основними політичними процесами, але водночас піде на деякі поступки [74].

Уряд може провести реформи, спрямовані на послаблення контролю в економічній сфері, зокрема дозволити підприємцям більше свободи в економічній діяльності, а регіональним органам влади – ширше залучати місцеві ресурси. Це дозволить залучити певні іноземні інвестиції та стабілізувати економічну ситуацію.

Для зниження соціальної напруги уряд може надати регіонам більше самостійності в питаннях управління, що дозволить вирішувати місцеві проблеми швидше та ефективніше. Можливо, місцевим органам влади

будуть делеговані додаткові повноваження, пов'язані з економічним управлінням, соціальним захистом, охороною здоров'я та освітою.

Уряд може дозволити часткову лібералізацію політичного простору, включаючи залучення деяких громадських організацій до вирішення соціальних питань, відкриті парламентські слухання та публічні обговорення. Проте основні аспекти управління залишатимуться під контролем влади, і ці реформи не стосуватимуться виборчої системи чи свободи слова [74].

Уряд може обмежити застосування жорстких репресій проти опозиції, намагаючись знизити міжнародний тиск і поліпшити свій імідж. Проте контроль за громадськими рухами та медіа залишиться, щоб уникнути загрози для режиму. Це може зменшити ризики масових протестів, але одночасно не вирішить проблеми соціальної напруженості.

Цей сценарій передбачає радикальні зміни у політичній системі Білорусі, що можуть бути ініційовані під впливом посилення тиску міжнародної спільноти, економічної кризи та зростаючого суспільного невдоволення. Перехід до демократичної моделі управління вимагає значних змін, які можуть статися за умови ослаблення підтримки з боку Росії та серйозних економічних труднощів [38].

Виборча система може бути реформована для забезпечення чесних і прозорих виборів. Це включатиме рівний доступ до виборів для всіх політичних сил, незалежний контроль за голосуванням та вільний доступ громадян до інформації про кандидатів. Така реформа забезпечить широку підтримку нового уряду і стане першим кроком на шляху до демократизації.

Система правосуддя повинна стати незалежною, що дозволить зменшити вплив виконавчої влади на суди. Суди матимуть можливість забезпечувати справедливість і неупередженість у розгляді політичних справ, що сприятиме зміцненню громадської довіри до судової системи.

Парламенту можуть бути повернені законодавчі повноваження, що дозволить йому виконувати функцію контролю за виконавчою владою та брати активну участь у формуванні державної політики. Відновлення

повноважень парламенту підвищить рівень демократичного управління та забезпечить баланс влади [80].

Вільний доступ до інформації та розвиток незалежних медіа сприятиме підвищенню рівня політичної свідомості громадян і надасть їм можливість об'єктивно оцінювати політичні події. Лібералізація медіапростору дозволить громадянам брати активну участь у політичному житті.

Уряд може залучати громадські організації до участі у прийнятті рішень, що сприятиме підвищенню довіри громадян і стане основою для створення демократичного суспільства. Роль громадянського суспільства може стати значним чинником у вирішенні соціальних проблем та розвитку демократії в країні.

Таким чином, розвиток політичної системи Білорусі може піти за одним із наведених сценаріїв. Найбільш ймовірним видається консолідаційний сценарій, оскільки він відповідає поточному курсу уряду. Однак економічний тиск та міжнародні санкції можуть змусити режим піти на обмежені реформи, щоб зберегти певний рівень стабільності. Сценарій демократизації є найменш ймовірним, однак за умов подальшого посилення міжнародного тиску та ослаблення російської підтримки він може стати більш реалістичним.

В умовах поточної політичної ситуації в Білорусі та на тлі міжнародного тиску й зростання внутрішнього невдоволення існує значний потенціал для проведення реформ. Вони можуть стати основою для еволюції політичної системи, сприяти підвищенню стабільності, прозорості, ефективності та стійкості політичних інститутів. Реформи можуть охоплювати виконавчу владу, судову систему, виборчий процес, громадянське суспільство та інформаційну політику, кожен із цих аспектів вимагає комплексного підходу для забезпечення ефективності [38].

Одним із ключових напрямів для посилення стабільності держави може стати реформування виконавчої влади. Необхідним кроком є обмеження повноважень президента та встановлення механізмів підзвітності виконавчої

влади перед парламентом і суспільством. Це включає перегляд процедури призначення міністрів, створення нових інститутів для контролю над діяльністю виконавчої влади та розширення повноважень регіональних органів влади. Наприклад, децентралізація може сприяти швидшій реакції на місцеві проблеми та більшій залученості громадян до управлінських процесів. Крім того, прозорість процесу ухвалення рішень на урядовому рівні та звітування перед громадянами зміцнять довіру до виконавчої влади.

Важливим аспектом є створення механізмів для громадського контролю за діяльністю виконавчої влади. Це може включати запровадження обов'язкових публічних обговорень при прийнятті ключових рішень, доступ до інформації про діяльність державних установ і можливість подання громадських скарг на дії урядовців. Реформа виконавчої влади не лише сприятиме підвищенню рівня прозорості, але й дозволить зменшити корупцію, оскільки суспільство матиме більше інструментів для контролю над діями чиновників.

Незалежність судової системи є ключовим елементом для забезпечення справедливості та захисту прав громадян. Запровадження конкурсного відбору суддів, зміни в процесі їх призначення та створення умов для повного захисту від політичного тиску сприятимуть зміцненню судової системи. Прозорість у роботі судів, публічний доступ до судових процесів і відкритість судових засідань дозволять зменшити корупцію та забезпечити більшу підзвітність судової влади [80].

Зміни в судовій системі також можуть включати посилення прав і свобод громадян у правосудді. Наприклад, розширення прав громадян на апеляцію та забезпечення публічних адвокатів для осіб, які не можуть дозволити собі приватних захисників, сприятиме забезпеченню справедливості. Крім того, варто розглянути запровадження спеціалізованих судів (наприклад, антикорупційних), що можуть стати ефективним засобом для боротьби з певними видами злочинності та порушень.

Для побудови довіри до політичної системи важливо забезпечити чесність і прозорість виборчого процесу. У Білорусі виборчий процес часто критикується за відсутність прозорості та відкритості, що призводить до зниження рівня легітимності обраних представників. Для виправлення ситуації потрібні комплексні реформи, які включають створення незалежної виборчої комісії, що не підпорядковуватиметься виконавчій владі, забезпечення доступу міжнародних спостерігачів, а також гарантії прозорості фінансування виборчих кампаній.

Важливо також забезпечити прозорість підрахунку голосів, що можна досягти шляхом запровадження технологій електронного голосування та створення громадських платформ для моніторингу виборчого процесу. Це сприятиме зниженню соціальної напруги та підвищенню рівня залучення громадян до політичного життя. Прозорість виборів може зменшити відчуженість населення від політичного процесу і забезпечити легітимність виборчих результатів, що є ключовим чинником для зміцнення демократії [65].

Громадянське суспільство є важливим інструментом для забезпечення підзвітності влади та прозорості у прийнятті рішень. Одним із кроків до зміцнення громадянського суспільства є надання правового захисту для громадських організацій, що дозволить їм брати участь у політичних і соціальних процесах. Впровадження законодавства, яке захищає права неурядових організацій, створення платформ для взаємодії уряду з громадськістю та запровадження механізмів для залучення громадян до процесу прийняття рішень дозволить підвищити рівень довіри до влади.

Зміцнення громадянського суспільства також передбачає створення центрів громадської активності та підтримку громадських ініціатив, що сприяє розширенню участі населення у суспільному житті. Такі заходи дозволять створити активну громадську позицію та сприятимуть демократизації країни. Наприклад, розвиток волонтерського руху, створення організацій для захисту прав громадян та екологічних груп може сприяти

поліпшенню соціальних умов, вирішенню проблем і забезпеченню різноманіття думок у політичному дискурсі [64].

Для формування прозорого інформаційного простору та забезпечення права громадян на доступ до правдивої інформації необхідна підтримка незалежних медіа. Це передбачає створення умов для вільної діяльності журналістів, забезпечення доступу до інформації та захист від політичного тиску. Поліпшення умов для діяльності незалежних ЗМІ, включаючи спрощення процедури отримання ліцензій на мовлення, дозволить уникнути монополізації інформаційного простору та забезпечити різноманітність поглядів.

Для захисту незалежності медіа варто впровадити закони, що захищають журналістів від переслідувань і репресій за їхню професійну діяльність. Важливо також підтримати іноземні медіаорганізації, які можуть відігравати роль альтернативного джерела інформації для населення в умовах внутрішньої цензури. Забезпечення свободи ЗМІ сприятиме підвищенню рівня обізнаності населення та зростанню суспільного контролю над діяльністю уряду, що допоможе запобігти зловживанням владою [71].

Таким чином, проведення комплексних реформ у цих напрямках сприятиме зміцненню державних інститутів, зниженню рівня корупції та підвищенню соціальної стабільності. Реформи забезпечать кращий захист прав громадян, сприятимуть розвитку демократичних процесів і підвищать довіру населення до влади, що є необхідною умовою для досягнення стабільності та розвитку країни.

Міжнародні організації, такі як Європейський Союз (ЄС), Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та інші, відіграють важливу роль у впливі на політичні процеси в Білорусі, особливо в умовах серйозних обмежень громадянських прав і свобод, які спостерігаються в країні останніми роками. Їхня діяльність спрямована на забезпечення міжнародного контролю за дотриманням прав людини, забезпечення прозорості виборчих процесів, підтримку

демократичних реформ та стабільність у регіоні. Вони активно використовують політичний та економічний вплив для створення передумов для політичних змін у країні, а також для підтримки демократичних інституцій і громадянського суспільства.

Міжнародний тиск є важливим інструментом, який застосовують міжнародні організації, щоб спонукати білоруський уряд змінити політику стосовно прав людини та демократичних реформ [71].

Міжнародні організації регулярно ухвалюють резолюції, проводять прес-конференції та випускають заяви, що засуджують порушення прав людини в Білорусі, акцентуючи увагу на затриманнях активістів, обмеженнях свободи слова та жорстокому поводженні з протестувальниками. Наприклад, Рада з прав людини ООН неодноразово висловлювала занепокоєння через придушення свободи слова в Білорусі, публічно закликаючи уряд країни припинити політичні переслідування та забезпечити свободу мирних зібрань. Такі резолюції впливають на думку світової спільноти та змушують уряд Білорусі рахуватися з міжнародною критикою [45].

Окрім офіційних заяв, організації також проводять громадські кампанії, спрямовані на привернення уваги до проблем Білорусі, мобілізацію громадської думки та залучення інших країн до підтримки білоруського громадянського суспільства. Кампанії часто містять публічні обговорення, форуми та дискусії за участю представників урядів інших країн, медіа та активістів, що збільшує тиск на білоруський уряд і створює додаткові можливості для підтримки демократичних процесів у країні.

Санкції є одним із найефективніших інструментів, що дозволяють створити економічний та політичний тиск на білоруську владу, змушуючи її пристосовуватися до нових реалій і розглядати можливість реформ.

Міжнародні організації та окремі країни запроваджують санкції, що передбачають заборону на в'їзд для певних білоруських чиновників, заморожування їхніх активів та обмеження на проведення фінансових операцій у міжнародних банках. Ці санкції мають на меті послабити

політичний вплив окремих представників влади та ускладнити їхню діяльність на міжнародному рівні [45].

Організації можуть вводити санкції на експорт і імпорт певних білоруських товарів, зокрема продукції калійної промисловості, нафтопродуктів, енергоресурсів та транспорту. Наприклад, Європейський Союз заборонив імпорт певних білоруських товарів, що суттєво вплинуло на доходи державного бюджету. Економічні обмеження, спрямовані на конкретні галузі, змушують уряд переглянути свою політику, оскільки втрата експортних ринків суттєво обмежує його фінансові можливості.

Санкції також часто вводяться у відповідь на порушення прав людини, зокрема жорстокі дії проти мирних демонстрантів, переслідування журналістів і правозахисників. Організації, такі як ОБСЄ, звертають увагу на зростання рівня репресій у Білорусі та використовують цей привід для розширення санкцій, що ускладнює подальшу діяльність уряду на міжнародному рівні та впливає на внутрішні процеси.

Міжнародні організації надають значну фінансову та технічну підтримку для сприяння демократичним змінам у Білорусі. Їхні програми спрямовані на розвиток інститутів, зміцнення громадянського суспільства та створення умов для реалізації політичних прав громадян [57].

Міжнародні організації надають фінансову підтримку неурядовим організаціям, які працюють над забезпеченням прав людини, захистом свободи слова та боротьбою з корупцією. Європейський Союз, зокрема, фінансує проєкти, які сприяють розвитку громадянського суспільства, підвищенню обізнаності громадян щодо їхніх прав та підтримці незалежних засобів масової інформації. Це дозволяє білоруським активістам ефективніше захищати інтереси громадян.

ОБСЄ надає технічну допомогу для забезпечення прозорості виборчих процесів. Це може включати організацію незалежного моніторингу, проведення тренінгів для державних службовців, які займаються виборами, та підтримку прозорості в підрахунку голосів. Завдяки цим заходам виборчий

процес може стати більш демократичним, що створює передумови для вільного вибору громадян і зменшення впливу на результати з боку держави.

Міжнародні організації надають підтримку для підготовки кваліфікованих кадрів у сфері права, управління та правозахисної діяльності. Наприклад, ОБСЄ організовує навчальні програми для суддів, прокурорів та державних службовців, що сприяє зміцненню правової системи. Це допомагає створити в країні кваліфіковану судову систему, здатну забезпечувати дотримання прав людини і справедливий розгляд справ [57].

Міжнародні організації також підтримують незалежні медіа, які мають ключове значення для забезпечення вільного доступу до інформації та формування громадської думки. Вони надають фінансову допомогу незалежним ЗМІ, організовують тренінги для журналістів і підтримують розробку платформ для альтернативного висвітлення новин. Це забезпечує громадянам можливість отримувати достовірну інформацію, не обмежену державним контролем.

Міжнародні організації направляють до Білорусі спостережні місії, що мають на меті оцінити дотримання прав людини, прозорість виборчого процесу та роботу державних установ. Такі місії надають об'єктивну інформацію про ситуацію в країні, яка стає основою для подальших рішень міжнародної спільноти.

ОБСЄ регулярно направляє свої місії для моніторингу виборів у Білорусі. Спостерігачі оцінюють підготовку та проведення виборів, прозорість підрахунку голосів, відповідність виборчого процесу міжнародним стандартам. Ці оцінки стають підставою для звітів, які допомагають зрозуміти, наскільки вибори в Білорусі відповідають демократичним нормам, і привертають увагу до проблем виборчого процесу [58].

ООН періодично направляє спеціальних представників або комісії для моніторингу ситуації з правами людини в Білорусі. Їхні звіти виявляють випадки порушень, такі як незаконні арешти, тортури або порушення

свободи слова. Завдяки цим місіям міжнародна спільнота отримує докази, які можуть використовуватися для створення подальших санкцій чи інших заходів впливу.

Міжнародні організації відіграють критично важливу роль у сприянні демократичним реформам у Білорусі. Вони створюють економічний, політичний та громадський тиск на білоруський уряд, підтримують розвиток громадянського суспільства, забезпечують технічну допомогу та фінансову підтримку для проєктів, що зміцнюють правову систему та незалежні ЗМІ. Завдяки цим заходам міжнародна спільнота має можливість впливати на ситуацію в Білорусі, надаючи країні шанс для поступового переходу до демократичного управління [58].

Для забезпечення довготривалих та ефективних реформ, спрямованих на перехід до демократичної системи управління, міжнародна спільнота може відіграти важливу роль у підтримці Білорусі через фінансування спеціалізованих програм, спрямованих на зміцнення демократичних інститутів, підвищення стабільності управління та розбудову правової держави. Такі ініціативи є багатосторонніми і включають підтримку у сфері демократії, економічного розвитку, правосуддя та свободи слова. Розглянемо детальніше ключові напрями цієї підтримки.

Міжнародні донори, такі як Національний фонд демократії (NED) або Міжнародний республіканський інститут (IRI), можуть виділяти значні кошти на розвиток демократичних інститутів у Білорусі та підтримку громадських ініціатив, що сприяють залученню громадян до політичного життя. Програми можуть включати навчальні курси для активістів, семінари для майбутніх політичних лідерів, а також медіа-кампанії, які сприяють обізнаності громадян щодо їхніх прав і свобод. Наприклад, навчання активістів методам мирного спротиву, комунікації з владою та громадським контролю може стати основою для розвитку громадянського суспільства [58].

Ці програми часто включають ініціативи з розвитку медіа, що дозволяє громадським організаціям і громадянам отримувати доступ до важливої інформації про політичні процеси. Також вони забезпечують можливості для розвитку молодих лідерів, підвищуючи їхні навички та знання у сфері управління та участі у політичному житті. Окрім цього, програми можуть сприяти зміцненню правової бази для громадських організацій, надаючи їм необхідні ресурси для виконання функцій контролю над державними інститутами, що створює базу для побудови демократичних змін.

Сталий економічний розвиток є важливим чинником для успішного переходу до демократії. З цією метою міжнародні фінансові інституції, такі як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд (МВФ), можуть надавати Білорусі кредитні лінії, гранти та технічну підтримку за умови впровадження важливих реформ. Така підтримка може охоплювати реформи, спрямовані на покращення прозорості державних фінансів, підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів, реформування податкової системи та підвищення конкурентоспроможності на ринку праці [29].

Економічна підтримка дозволяє знизити негативні наслідки кризових явищ та забезпечити фінансові ресурси для впровадження реформ, необхідних для стабільного розвитку країни. Наприклад, фінансові інституції можуть виділяти кошти на інфраструктурні проєкти, спрямовані на підвищення рівня життя населення та забезпечення робочих місць. Такі проєкти можуть включати будівництво доріг, оновлення транспортної інфраструктури, розвиток енергетичного сектору, зокрема сприяння переходу до альтернативних джерел енергії. Окрім цього, програми можуть надавати підтримку в реалізації проєктів у сільському господарстві та промисловості, що сприятиме економічному зростанню [29].

Верховенство права є основою демократичного суспільства, і реформи судової системи є критично важливими для забезпечення незалежності судів та справедливості в країні. Міжнародна спільнота може надавати технічну та експертну допомогу для покращення судової системи в Білорусі. Це включає

підготовку суддів, адвокатів і працівників правоохоронних органів у сфері захисту прав людини, правосуддя та демократичних стандартів. Європейський Союз може виділяти кошти для фінансування проєктів, які сприяють модернізації судової інфраструктури та створенню електронних систем для спрощення доступу до правосуддя.

Програми можуть включати також запровадження сучасних стандартів у судочинстві, таких як публічність та прозорість судові процеси, створення системи незалежного відбору суддів на основі конкурсів, що знижує ймовірність політичного втручання у правосуддя. Окрім цього, важливим є забезпечення прозорості в судових засіданнях та доступу громадян до інформації про судові рішення, що може підвищити довіру населення до правосуддя. Такі проєкти мають на меті створення незалежних судів, де права людей будуть надійно захищені [22].

Свобода слова та незалежні медіа є фундаментальними елементами демократії, оскільки вони забезпечують прозорість уряду, громадський контроль та можливість громадян бути інформованими про діяльність влади. Міжнародна спільнота, зокрема організації на кшталт «Репортери без кордонів» і «Фонд розвитку медіа», може надавати підтримку незалежним журналістам та ЗМІ в Білорусі, фінансуючи їхню діяльність та забезпечуючи їм захист від тиску з боку державних структур. Це може включати фінансування незалежних видань, підтримку цифрових платформ для медіа, захист прав журналістів та надання правової допомоги у випадках переслідувань.

Окрім фінансування, міжнародна підтримка може сприяти підвищенню професійного рівня журналістів через тренінги, майстер-класи та навчальні програми, спрямовані на розвиток стандартів об'єктивної журналістики. Свобода слова є важливим аспектом, який дозволяє громадянам вільно обговорювати проблеми та впливати на державні процеси. Крім цього, створення незалежних медіа-інститутів допомагає уникнути монополізації

інформаційного простору, забезпечуючи різноманітність думок і позицій [22].

Підтримка міжнародною спільнотою громадських організацій є важливою частиною розвитку демократичних структур. Громадянське суспільство виконує роль спостерігача за діями влади та є джерелом соціальних змін. Міжнародні організації можуть сприяти розширенню діяльності громадянського суспільства через надання грантів, організацію семінарів та форумів, що сприяє співпраці між урядом і суспільством. Це дозволяє активістам мати ресурси для моніторингу роботи державних інститутів, захисту прав людини та сприяння демократичним реформам [22].

Міжнародні партнери можуть допомагати у створенні та підтримці громадських платформ для обговорення проблем, які цікавлять населення, організації громадських консультацій з питань державної політики та стимулюванні місцевої активності. Створення таких механізмів дозволяє громадянам брати участь у політичному процесі, надаючи їм можливість висловлювати свої погляди та пропозиції, а також контролювати дії влади.

Таким чином, міжнародна підтримка може надати вагомий внесок у процеси демократизації Білорусі, сприяючи побудові демократичних інститутів, економічної стабільності, забезпеченню незалежності судової системи та розвитку громадянського суспільства. Така комплексна допомога стане основою для довготривалих змін у країні, забезпечуючи їй більш стабільне і демократичне майбутнє.

### **3.3. Рекомендації щодо можливого підвищення ефективності та стійкості політичних інститутів Білорусі в контексті україно-російської війни.**

Політична система Білорусі потребує значних реформ, що підвищать ефективність, прозорість і стійкість до сучасних викликів. Ці реформи повинні включати зміцнення основних державних інституцій, забезпечення прав громадян і створення умов для участі громадськості у прийнятті рішень.

Нижче наведено ключові стратегії реформування, які можуть допомогти досягти цих цілей та сприяти переходу до більш демократичної моделі управління.

Одним із ключових елементів реформування є перерозподіл повноважень між гілками влади для створення ефективної системи стримувань і противаг. Це передбачає обмеження концентрації влади у руках президента та перехід частини повноважень до парламенту й місцевих органів влади [83].

Щоб створити баланс між виконавчою і законодавчою гілками, необхідно встановити чіткі механізми, що обмежують повноваження президента. Парламент має отримати право не тільки обговорювати й ухвалювати закони, а й брати активну участь у призначенні державних посадовців, затвердженні бюджету та контролі за діяльністю уряду.

Виконавча влада повинна розробити механізми для регулярних консультацій із громадськістю, які можуть проходити у формі публічних слухань, онлайн-опитувань та громадських обговорень законопроектів. Можна створити громадські ради при органах виконавчої влади, де представники громадських організацій зможуть брати участь у розгляді актуальних питань [48].

Виконавча влада має регулярно публікувати інформацію про свою діяльність, включаючи рішення, звіти про реалізацію державних програм, бюджетні витрати та інші дані, що стосуються управління державою. Це дозволить громадянам отримувати достовірну інформацію про діяльність уряду та роботу ключових інститутів.

Для ефективного функціонування політичної системи необхідно забезпечити прозорий контроль за діями виконавчої, законодавчої та судової гілок влади. Це дозволить запобігти зловживанням владою, корупції та забезпечити відповідальність посадовців перед громадянами [66].

Впровадження спеціалізованих антикорупційних органів, що будуть контролювати дотримання законності з боку чиновників і високопосадовців,

сприятиме зменшенню рівня корупції в країні. Ці органи повинні мати автономію у своїй діяльності та право на проведення незалежних розслідувань.

Громадяни повинні мати право на вільний доступ до інформації про бюджетні витрати, звіти державних органів та інші документи, що мають суспільне значення. Це може включати створення національних платформ, де можна буде переглядати бюджетні витрати, тендери та державні контракти, що забезпечить прозорість та контроль з боку громадськості.

Розвиток незалежних медіа та неурядових організацій, що здійснюють моніторинг діяльності влади, є важливим для запобігання корупції. Такі організації можуть брати участь у розслідуваннях, моніторингу бюджетних витрат та підготовці незалежних звітів щодо роботи уряду.

Децентралізація є важливим напрямом реформ, що дозволить місцевим громадам отримати більшу автономію у вирішенні локальних питань, розподілі ресурсів та реалізації соціальних програм [48].

Щоб зробити місцеве самоврядування дієвим, необхідно передати частину повноважень від центрального уряду до місцевих органів. Це включає право на управління місцевими фінансами, планування інфраструктурних проєктів, вирішення питань освіти та охорони здоров'я. Це також дозволить місцевим органам влади ефективніше реагувати на потреби громадян [75].

Необхідно запровадити систему, що забезпечить фінансову незалежність регіонів, зокрема через розподіл частини державного бюджету на користь місцевих органів влади. Це дозволить громадам самостійно використовувати ресурси для реалізації місцевих ініціатив та підвищення рівня життя населення.

Для розвитку регіонів варто підтримувати місцеві ініціативи та проєкти, спрямовані на покращення інфраструктури, охорони здоров'я та освіти. Децентралізація сприятиме розвитку інфраструктури, створенню нових робочих місць і зміцненню економіки на місцевому рівні.

Важливою складовою реформ є створення механізмів, які дозволять громадянам висловлювати свої думки, пропозиції та скарги. Це сприятиме підвищенню довіри до влади та зробить процеси управління більш відкритими.

Впровадження онлайн-платформ, де громадяни зможуть подавати свої запити та отримувати відповіді від державних органів, дозволить зробити зворотний зв'язок з урядом швидким та ефективним. Це може включати подачу заяв, скарг, запитів на інформацію та пропозицій щодо покращення роботи державних служб.

Державні органи можуть проводити онлайн-консультації для обговорення законодавчих ініціатив та інших важливих питань. Це дозволить громадянам брати активну участь у процесі прийняття рішень, висловлювати свої думки та пропонувати ідеї [81].

Створення контактних центрів, куди громадяни можуть звертатися за допомогою або консультацією, дозволить своєчасно реагувати на їхні проблеми. Контактні центри повинні мати можливість надавати консультації у телефонному, онлайн та особистому режимах.

Забезпечення захисту прав громадян є важливим елементом реформування політичної системи, що дозволить побудувати довіру до влади та підвищити рівень громадянської активності.

Важливо переглянути законодавчі акти, які обмежують свободу слова, свободу зібрань та інші громадянські права. Це може включати перегляд норм, що стосуються реєстрації громадських організацій, свободи мирних зібрань та умов діяльності медіа [41].

Реформи повинні включати створення механізмів, що захищатимуть активістів, журналістів та представників громадянського суспільства від переслідувань. Це дозволить створити умови для незалежного журналістського розслідування та забезпечення громадян об'єктивною інформацією.

Для ефективного захисту прав громадян важливо забезпечити незалежність судів від політичного впливу. Це включає створення незалежного механізму для призначення суддів та контролю за їх діяльністю, що дозволить гарантувати справедливий розгляд справ [76]. Держава повинна гарантувати, що політичні погляди та активність не стануть підставою для переслідування. Це сприятиме розвитку активного громадянського суспільства, яке зможе вільно висловлювати свої позиції [48].

Реформи, спрямовані на модернізацію політичної системи, допоможуть Білорусі перейти до демократичної моделі управління, підвищити довіру громадян до влади та створити умови для розвитку громадянського суспільства. Ці зміни сприятимуть зміцненню правових та інституційних основ, розвитку місцевого самоврядування, забезпеченню зворотного зв'язку з громадськістю та захисту прав громадян. Успішне впровадження таких реформ залежить від політичної волі уряду та підтримки міжнародної спільноти, яка надасть фінансову і технічну допомогу для реалізації демократичних перетворень.

Для забезпечення незалежності політичних інститутів Білорусі та зниження залежності від зовнішніх впливів, особливо з боку Росії, необхідно зміцнити стійкість країни у різних сферах: економічній, медійному секторі, громадянському суспільстві, підприємництві та іноземних інвестиціях. Проведення цих змін стане основою для формування стабільної та суверенної держави, що спиратиметься на власні ресурси та розвинені демократичні інститути [76].

Сильна економічна залежність Білорусі від Росії несе значні ризики для її політичної та економічної стабільності. Для послаблення цієї залежності необхідно активно розвивати економічні зв'язки з іншими країнами, включаючи Європейський Союз, Азію, Північну Америку та країни Близького Сходу. Зокрема, диверсифікація може передбачати розширення

експорту білоруських товарів на міжнародні ринки, що створить альтернативні джерела доходу для країни.

Одним із кроків у цьому напрямі є підписання нових торговельних угод із країнами ЄС та іншими регіонами. Такі угоди можуть полегшити вихід білоруських виробників на глобальні ринки, забезпечивши їм рівні можливості для конкуренції. Важливо також залучати іноземних інвесторів у розвиток стратегічних галузей, таких як енергетика, транспортна інфраструктура та ІТ-сектор. Це дозволить зменшити залежність від російського ринку та створити додаткові робочі місця всередині країни, сприяючи економічному зростанню [48].

Розвиток технологічного сектору та інноваційного виробництва також є важливим напрямом для зниження залежності. Наприклад, інвестиції в новітні технології, а також співпраця з науково-дослідними центрами інших країн допоможе Білорусі підвищити власний науково-технічний потенціал. Важливо створювати інкубатори для стартапів, надавати їм фінансову підтримку та доступ до ринку, що дозволить розвивати інноваційні галузі та покращити конкурентоспроможність білоруської економіки.

Свобода ЗМІ та підтримка незалежних медіа є невід'ємними умовами для розбудови стійкої демократичної системи. Незалежні медіа дозволяють громадянам отримувати достовірну інформацію, аналізувати політичні процеси та формувати об'єктивну думку про дії уряду. Це сприяє підвищенню рівня довіри до політичної системи та формує суспільний контроль за діями державних інститутів [68].

Для цього важливо створювати законодавчі механізми, що забезпечуватимуть свободу преси та захищатимуть журналістів від переслідувань. Необхідно підтримувати незалежні видання, які надають об'єктивну інформацію та забезпечують платформу для вільного висловлення різних думок. Одним із кроків у цьому напрямку є створення фондів для підтримки незалежних медіа, а також запровадження грантів на розвиток медійного сектору. Міжнародні організації можуть також

підтримувати програми, спрямовані на захист прав журналістів, що працюють у Білорусі.

Також важливо створити спеціальні програми для підвищення професійного рівня журналістів, зокрема тренінги, семінари та стажування за кордоном. Це допоможе білоруським медійникам здобути досвід роботи в умовах демократичних стандартів. Вільна та неупереджена журналістика сприятиме кращому розумінню громадянами політичних процесів і дозволить підвищити якість інформування населення [48].

Громадянське суспільство відіграє важливу роль у контролі за діями влади, захисті прав громадян та розвитку демократичних інститутів. Для створення умов для розвитку сильного громадянського суспільства необхідно забезпечити правовий захист для неурядових організацій, які займаються правозахисною діяльністю та підтримують інтереси громадян.

Зокрема, важливо забезпечити зменшення обмежень на діяльність громадських організацій, надавати їм можливість отримувати фінансування від міжнародних донорів, створювати грантові програми для підтримки неурядових ініціатив. Ці заходи дозволять громадянському суспільству виконувати функцію спостерігача та контролера за діяльністю державних інститутів, сприяти прозорості державних рішень, а також служити платформою для обміну ідеями. Розвиток громадянського суспільства також підвищить рівень політичної свідомості населення, дозволяючи громадянам більш активно брати участь у політичних процесах [68].

Необхідно створювати місцеві громадські центри та інститути, які можуть сприяти активізації місцевих громад та об'єднувати їх для реалізації соціально важливих ініціатив. Такі центри можуть організовувати навчальні програми для активістів, тренінги з правозахисної діяльності, а також надавати юридичні консультації для захисту прав громадян. Це сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку громадянської активності та розбудови демократичного суспільства.

Сектор малого бізнесу є важливою складовою економічної стабільності країни. Він створює нові робочі місця, підвищує рівень добробуту населення та забезпечує сталість економіки. Для сприяння розвитку малого бізнесу важливо створити сприятливі умови, зокрема спростити податкову систему, забезпечити доступ до фінансових ресурсів, надати кредити та зменшити адміністративні бар'єри для підприємців [72].

Підтримка малого бізнесу включає також створення програм навчання для підприємців, що дозволить їм покращити навички управління, підвищити ефективність роботи та забезпечити фінансову стабільність. Інвестиції в розвиток інфраструктури для малого бізнесу, включаючи створення бізнес-інкубаторів, підтримку стартапів та технологічних інновацій, сприятимуть залученню молоді та підвищенню рівня зайнятості. Важливо забезпечити рівні можливості для всіх підприємців, незалежно від їхньої сфери діяльності, що дозволить знизити залежність від великих підприємств [48].

Розвиток малого бізнесу також має стратегічне значення для зниження соціальної нерівності, адже сприяє розширенню економічних можливостей населення. Зменшення адміністративних бар'єрів та спрощення процесів реєстрації бізнесу стимулює розвиток підприємницької діяльності. Підприємництво створює економічні можливості для громадян, що дозволяє їм забезпечувати власні потреби та вносити вклад в економіку країни [12].

Залучення іноземних інвестицій є важливим чинником для забезпечення економічного зростання, модернізації виробництва, розвитку технологій та створення нових робочих місць. Для цього необхідно створити стабільний і прозорий правовий режим, який забезпечить іноземним інвесторам захист їхніх прав та надасть їм гарантії безпеки.

Створення сприятливого бізнес-клімату передбачає поліпшення інфраструктури, зокрема транспортної, комунальної та цифрової. Важливо знизити податкове навантаження на іноземних інвесторів та забезпечити їм доступ до інформації про інвестиційні можливості. Це дозволить залучати

інвестиції у різні сектори економіки, сприяючи її диверсифікації та зниженню залежності від зовнішніх ринків [12].

Залучення інвестицій у такі сектори, як ІТ, сільське господарство, енергетика та промисловість, може сприяти економічному зростанню та розвитку технологій. Міжнародні компанії можуть допомогти підвищити стандарти виробництва та сприяти адаптації інноваційних технологій, що дозволить Білорусі розвивати конкурентоспроможну економіку. Це стане основою для стійкого економічного зростання та допоможе забезпечити незалежність політичних інститутів країни від зовнішніх впливів.

### **Висновки до 3-го розділу.**

В умовах, коли Білорусь переживає значний тиск через міжнародний конфлікт і пов'язану з ним залежність від зовнішніх сил, критично важливо вжити заходів для зміцнення політичних інститутів, забезпечення їхньої стійкості та підвищення довіри громадян до державних структур. Основні рекомендації, які можуть стати основою для розвитку стабільної і прозорої політичної системи в Білорусі, включають наступні напрями.

Інституційні реформи є ключовим аспектом зміцнення політичної системи, що передбачає проведення змін, спрямованих на створення балансу між гілками влади, підвищення прозорості та відповідальності державних інституцій. З метою зміцнення стійкості політичних інститутів необхідно забезпечити рівновагу між виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади.

Необхідно зміцнити роль парламенту та надати йому більше повноважень для контролю за виконавчою владою, що дозволить створити більш прозору систему управління. Парламент має відігравати ключову роль у прийнятті рішень, що стосуються національної безпеки, зовнішньої політики та економічних питань. Це дозволить уникнути надмірної централізації влади в руках однієї особи чи структури.

З метою забезпечення відкритості необхідно впровадити механізми прозорості діяльності уряду, такі як регулярні звіти перед парламентом, проведення публічних консультацій щодо ключових питань та запровадження електронних систем відстеження прийнятих рішень. Це допоможе громадянам мати доступ до інформації про діяльність державних інституцій і знизить рівень корупції.

Надзвичайно важливо забезпечити незалежність судової системи від виконавчої гілки влади, щоб уникнути політичного тиску на суддів. Це включає створення спеціальних органів, які здійснюватимуть нагляд за призначенням суддів на основі професійних якостей, а не політичної лояльності, а також запровадження механізмів захисту суддів від переслідувань за винесення рішень, що не відповідають політичним інтересам влади.

Зміни у виборчій системі є необхідними для підвищення довіри громадян до політичних інститутів та забезпечення участі суспільства у процесі прийняття рішень.

Для підвищення довіри до виборів необхідно впровадити механізми прозорості, такі як використання незалежних спостерігачів, публікація результатів на кожному етапі підрахунку голосів та організація відеонагляду під час виборів. Такі заходи сприятимуть зниженню ризиків фальсифікацій та забезпечать громадянам можливість перевірити чесність виборів.

Важливо розширити можливості громадян брати участь у виборах, забезпечивши доступ до виборчих діляниць, особливо в регіонах із низькою явкою, і полегшивши процедури реєстрації для тих, хто тимчасово перебуває за кордоном. Також необхідно впровадити заходи для захисту виборців від тиску чи примусу під час голосування.

Щоб уникнути маніпуляцій, потрібно забезпечити незалежність виборчих комісій від державних структур та включити до їх складу представників громадських організацій, політичних партій та міжнародних спостерігачів.

Громадянське суспільство та незалежні ЗМІ відіграють важливу роль у демократичному розвитку країни, адже вони забезпечують можливість контролю за владою, поширення об'єктивної інформації та захисту прав людини.

Для забезпечення стабільності важливо надати можливість громадським організаціям працювати без тиску з боку держави. Це передбачає скасування обмежень на їх діяльність, надання доступу до грантового фінансування та введення спрощених процедур для реєстрації нових організацій. Підтримка громадянського суспільства сприятиме зміцненню демократичних інститутів, адже вони зможуть ефективніше працювати над захистом прав громадян.

Для підвищення довіри до громадянського суспільства та незалежних ЗМІ важливо запровадити прозорі процедури фінансування. Це дозволить уникнути звинувачень у корупції та незаконному фінансуванні з-за кордону, що підвищить рівень довіри з боку громадян.

Журналісти повинні мати змогу виконувати свою роботу без загрози переслідувань з боку держави. Важливо ухвалити закони, що захищатимуть незалежних журналістів і забезпечуватимуть їм можливість висвітлювати події об'єктивно. Це також включає захист від цензури, вільний доступ до інформації та право на професійну діяльність без страху репресій.

Зміцнення зв'язків із міжнародними партнерами, такими як країни ЄС, є важливим для зниження залежності від Росії та створення передумов для впровадження демократичних змін.

Білорусь має можливість зміцнити економічні зв'язки з ЄС шляхом розвитку співпраці у сфері торгівлі, інвестицій та технологій. Це дозволить країні отримати доступ до нових ринків, залучити іноземні інвестиції та забезпечити стабільність на тлі економічних санкцій. Економічна співпраця також сприятиме створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя громадян.

Програми фінансової підтримки, які пропонують міжнародні організації, такі як Світовий банк та МВФ, можуть допомогти Білорусі стабілізувати економіку та створити основу для реформування державного управління. Умови, що супроводжують такі програми, зазвичай сприяють впровадженню реформ, спрямованих на підвищення прозорості, ефективності державних інституцій та зниження рівня корупції.

Для зниження економічної залежності від Росії важливо шукати нові ринки для білоруської продукції в Азії, Африці та Латинській Америці. Це допоможе зменшити економічні ризики та забезпечити стабільність доходів у випадку подальших санкцій з боку західних країн.

Забезпечення захисту прав людини та зміцнення верховенства права є основними умовами для створення стійкої та стабільної політичної системи. Потрібно створити інституції, які б займалися моніторингом порушень прав людини, захищали інтереси громадян та розслідували випадки порушень. Це можуть бути незалежні правозахисні організації або спеціальні комісії при парламенті, які матимуть право на доступ до інформації та проведення розслідувань.

Важливо розробити механізми, що забезпечать незалежність суддів від політичного впливу та захистять їх від репресій. Це може включати створення спеціальної ради, яка відповідатиме за призначення та звільнення суддів на основі їхніх професійних досягнень, а не політичних уподобань. Розвиток освітніх програм, спрямованих на підвищення обізнаності населення про їхні права, сприятиме формуванню свідомого суспільства, яке здатне захищати свої інтереси.

## Висновки

Проведене дослідження продемонструвало, що російсько-українська війна стала важливим чинником, який докорінно змінив політичну ситуацію в Білорусі, вплинувши на всі гілки влади та обмеживши можливості для розвитку демократичних інститутів. Під впливом війни у Білорусі відбулася консолідація політичної влади в руках президента, що супроводжувалося зростанням залежності від Росії, жорсткою цензурою в інформаційному просторі та обмеженням діяльності громадянського суспільства. Цей процес посилення авторитаризму значно вплинув на стабільність і перспективи для політичних реформ у країні. Основні зміни можна підсумувати за кількома ключовими аспектами:

Одним із головних наслідків війни стало суттєве посилення виконавчої влади, яку очолює президент Білорусі Олександр Лукашенко. В умовах військового конфлікту виконавча влада отримала додаткові повноваження, що дозволило президенту та його адміністрації зосередити в своїх руках майже необмежений контроль над прийняттям ключових політичних та економічних рішень. Влада аргументувала це необхідністю оперативного реагування на загрози національній безпеці, які могли виникнути через події в Україні. Президент отримав додаткові інструменти для управління країною, зокрема право вводити надзвичайні заходи без консультацій з парламентом чи іншими інституціями, що забезпечило повну централізацію влади.

Ця централізація виконавчої влади дозволила владі приймати важливі рішення в односторонньому порядку, що призвело до значного посилення впливу президента на всі аспекти суспільного життя. Виконавча влада також взяла під свій контроль управління фінансовими ресурсами, що дозволило швидко спрямовувати їх на підтримку ключових секторів економіки, таких як безпека та оборона, та на фінансування стратегічно важливих проєктів. Уряд виправдовував ці дії як необхідні в умовах міжнародних санкцій та загострення конфлікту в сусідній Україні, стверджуючи, що це єдиний шлях

для забезпечення стабільності. Зростання впливу виконавчої влади значно зміцнило позиції президента та надало йому практично необмежені можливості для управління державою.

В умовах зростаючого впливу виконавчої влади роль законодавчої та судової гілок влади в Білорусі була суттєво обмежена. Законодавчі інститути, зокрема парламент, втратили значну частину своїх повноважень, що знизило їхню здатність контролювати рішення уряду. Виконавча влада зосередила всю владу у своїх руках, і парламент був змушений погоджуватися з усіма її ініціативами.

Судова система також зазнала змін, що призвели до втрати нею незалежності. Виконавча влада активно використовує суди як інструмент для контролю за суспільством та придушення опозиційної діяльності. Судді, які колись мали певний рівень незалежності, тепер перебувають під контролем виконавчої влади та змушені виносити рішення, що відповідають політичним інтересам держави. Відсутність незалежності судової влади перетворила суди на інструмент переслідування політичних опонентів та громадянських активістів. У цих умовах судова система стала механізмом для запобігання будь-яким формам спротиву режиму та обмеження політичних прав громадян, що забезпечує виконавчій владі повний контроль над внутрішніми процесами.

Економічна та політична залежність від Росії значно посилилася в умовах ізоляції Білорусі на міжнародній арені та введення санкцій з боку західних країн. Росія стала для Білорусі не лише основним економічним партнером, але й джерелом фінансової підтримки, що дозволяє білоруському режиму уникати економічного краху. Зміцнення впливу Росії на внутрішню політику Білорусі стало особливо помітним після початку війни в Україні, коли білоруський уряд підтримав дії Кремля і погодився надати свою територію для розміщення російських військових сил.

Залежність від Росії обмежує можливості Білорусі для самостійного прийняття рішень у внутрішній та зовнішній політиці. Під тиском Москви

Білорусь змушена слідувати проросійському курсу, що часто суперечить інтересам білоруського суспільства. Росія використовує свій вплив для забезпечення підтримки Білорусі в міжнародній ізоляції, зміцнюючи союзні відносини та посилюючи політичний контроль над білоруськими інститутами. Це обмежує незалежність Білорусі та змушує її враховувати інтереси Росії у вирішенні ключових питань, що ще більше посилює вплив Москви на політичну систему країни.

Одним із найсильніших наслідків російсько-української війни стало посилення контролю за громадянським суспільством та засобами масової інформації. Білоруська влада використовує різноманітні методи обмеження свободи слова та зборів, щоб контролювати суспільні настрої та формувати сприятливий для себе інформаційний простір. Незалежні ЗМІ зазнають постійного тиску та обмежень у своїй діяльності, а громадянське суспільство перебуває під жорстким контролем, щоб уникнути можливих протестів і демонстрацій.

Держава запровадила жорстку цензуру на всі медіа, а також обмежила доступ до незалежних інформаційних ресурсів, таких як інтернет-сайти та соціальні мережі, які можуть нести небажану інформацію. ЗМІ змушені дотримуватися офіційної лінії та публікувати інформацію, що відповідає державній політиці, інакше вони ризикують бути закритими або зазнати репресій. Усі засоби масової інформації, які висловлюють критичну позицію щодо уряду, підлягають блокуванню або примусовому закриттю, що створює монополію держави на інформаційний простір. Крім того, влада жорстко контролює діяльність громадських організацій, що обмежує можливості громадян брати участь у політичному житті країни.

Російсько-українська війна стала важливим переломним моментом, що вплинув на політичну систему Білорусі та визначив характер розвитку її політичних інститутів. Війна не лише загострила геополітичне становище Білорусі, але й сприяла подальшій централізації виконавчої влади, що призвело до змін у структурі політичних інститутів і системі управління

країною. Проведений аналіз показав, що країна зараз перебуває у складному та нестабільному становищі, оскільки її політична система залежить від зовнішніх факторів та ризиків, які включають як підтримку або тиск з боку міжнародної спільноти, так і рівень економічної, політичної та військової залежності від Росії. Підсумки цього аналізу свідчать про те, що сучасні політичні інститути Білорусі, значно ослаблені під впливом зовнішнього тиску, перебувають у стані перманентного реформування. В умовах економічних санкцій, обмеженого доступу до зовнішніх ринків та економічної залежності від Росії, Білорусь має обмежені можливості для проведення реформ самостійно, оскільки будь-які радикальні зміни можуть бути сприйняті як загроза стабільності чинного політичного режиму. У зв'язку з цим, для Білорусі наявні декілька потенційних сценаріїв розвитку, що охоплюють широкий спектр можливостей від подальшої консолідації авторитарного режиму до поступової демократизації під впливом міжнародної спільноти.

Уряд Білорусі, під тиском економічних викликів, санкцій та соціального невдоволення, може обрати шлях поступових реформ, спрямованих на пом'якшення соціально-економічної ситуації в країні та залучення іноземних інвестицій. Такий сценарій може включати часткову лібералізацію економіки, збільшення прозорості державних процесів та створення обмежених політичних свобод для заспокоєння населення. Хоча ці реформи не змінять основних структур політичної системи, вони можуть покращити міжнародний імідж країни та знизити рівень соціального напруження. Можливий розвиток регіональної співпраці з окремими країнами Європейського Союзу у сфері економіки та технічної допомоги, що дозволить розширити економічні можливості та знизити залежність від Росії.

Ключовим завданням для Білорусі в умовах сучасних викликів є проведення інституційних реформ, які б забезпечили підвищення ефективності та стабільності державного управління. Для досягнення цієї мети необхідно розробити чіткі механізми контролю за виконавчою владою,

забезпечити незалежність судової системи та сприяти розвитку місцевого самоврядування, що дозволить залучити громади до процесів управління та зміцнити довіру громадян до державних інституцій. Крім того, важливо підтримувати розвиток громадянського суспільства та незалежних медіа, які можуть стати основою для демократичних перетворень у країні.

Подальший розвиток політичних інститутів Білорусі також залежить від рівня підтримки міжнародної спільноти. Зокрема, Європейський Союз і США можуть відіграти важливу роль, надаючи економічну та політичну допомогу, запроваджуючи програми підтримки демократичних реформ, інвестуючи в розвиток громадянського суспільства. Це може допомогти зменшити економічну залежність Білорусі від Росії та забезпечити альтернативні джерела фінансування, що сприятиме незалежності країни та підвищенню рівня економічної стійкості. Міжнародна спільнота також може виступати гарантом у процесі мирного переходу до демократичної моделі, надаючи Білорусі доступ до фінансових ресурсів та технічної допомоги для проведення необхідних реформ.

Таким чином, перспективи Білорусі залежать від здатності країни адаптуватися до нових умов і реалізувати інституційні реформи, спрямовані на побудову більш стійкої та ефективної політичної системи. В умовах міжнародного конфлікту, зміцнення політичних інститутів і зменшення залежності від зовнішніх впливів є важливими умовами для забезпечення стабільності та розвитку країни. Міжнародна підтримка може стати каталізатором змін, допомагаючи Білорусі досягти більшої незалежності, розширити права та свободи громадян, а також створити передумови для сталого економічного та соціального розвитку.

### Список використаних джерел

1. Беларусь будет работать только во имя мира в Украине. 26.04.2017. URL: [https://www.belarus.by/ru/presscenter/speeches-and-interviews/lukashenko-belarus-budet-rabotat-tolko-vo-imja-mira-v-ukraine\\_i\\_56466.html](https://www.belarus.by/ru/presscenter/speeches-and-interviews/lukashenko-belarus-budet-rabotat-tolko-vo-imja-mira-v-ukraine_i_56466.html)
2. Більше не партнери. Як Україна повністю припинила торгівлю з Росією та Білоруссю. 19.04.2022. URL: <https://sk.ua/uk/publications-uk/bilshe-ne-partneri-yak-ukraina-povnist/>
3. Богданович, І.І. (2023) Імперська політика Росії: виклики та загрози для Білорусі. Конфронтація та співробітництво в міжнародних відносинах: теорія і практика: збірник наукових праць / За заг. ред. канд. іст. наук, доц. С.В. Толстова. с. 74-84.
4. Богданович, І.І. Міждержавний союз Білорусь-Росія: здобутки, тенденції, перспективи. Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегії партнерства і співробітництва в міжнародних відносинах. Збірник наукових праць / За ред. С.В. Толстова. К. : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України, 2015. С. 208-217.
5. Богданович, І.І. Союзна держава Республіки Білорусь і Російської Федерації в системі геостратегічних пріоритетів Білорусі. Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору: монографія / За ред. М.Г. Бульвінського. К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАНУ», 2020. С. 363-380.
6. Богуш О. В. Вплив російсько-української війни на зовнішню політику Білорусі // Журнал міжнародних відносин, 2023. С. 24-36.
7. Внутренняя оккупация: как борются и при чём тут санкции – стрим с Халезиным. 09.02.2022. URL: <https://euroradio.fm/ru/vnutrennyaya-okkupaciya-kak-s-ney-borotsya-i-pri-chyom-tut-sankcii-efir-s-halezinym>
8. Гончарук І. М. Політична стабільність Білорусі в умовах російсько-українського конфлікту // Політологічні студії, 2022. С. 113-145.

9. Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри. Український історичний журнал. 2023. № 2. С. 5–33.
10. Дайнеко Е. В условиях «гибридной войны»: что поставляет Беларусь для ВПК Украины? 02.01.2016. URL: [https:// p.dw.com/p/1HWHNC](https://p.dw.com/p/1HWHNC)
11. Данилюк П. А. Політика безпеки Білорусі в умовах конфлікту // Військові дослідження, 2023. С. 221-229.
12. Демченко С. О. Роль Білорусі в російсько-українському конфлікті: нейтралітет чи підтримка? // Східноєвропейський журнал політичних досліджень, 2023. С. 124-132.
13. Дудко М. О. Економічна криза та війна // Економіка і розвиток, 2023. С. 44-49.
14. Єрмаков А. П. Економічні наслідки російсько-української війни для Білорусі // Економіка та держава, 2023. С. 140-148.
15. Жукова О. В. Військова співпраця Білорусі та Росії в умовах російсько-української війни // Військово-науковий вісник, 2022. С. 224-230.
16. Зайцев М. І. Інформаційна політика Білорусі під час російсько-української війни // Медіа та суспільство, 2023. С. 76-86.
17. Захарченко І. Д. Дипломатичні кроки Білорусі в умовах конфлікту // Журнал міжнародної дипломатії, 2022. С. 84-89.
18. Іванова Н. С. Білоруська опозиція та російсько-українська війна: реакції та наслідки // Політичний процес, 2022. С. 142-149.
19. Как за 11 лет изменился товарооборот между Украиной и Беларусью. 28.05.2021. URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2021/05/28/infografika/jekonomika/kak-11-let-izmenilsya-tovarooborot-ukrainoj-i-belarusyu>
20. Ковальчук В. М. Міграційні процеси в Білорусі в контексті російсько-української війни // Демографічні дослідження, 2023. С. 87-92.

21. Ковальчук С. Політична ситуація в білорусі в контексті російсько-української війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://adastra.org.ua/blog/politichna-situaciya-v-bilorusi-v-konteksti-rosijsko-ukrayinskoyi-vijni>
22. Косов О., Юрчак Д. Роль і місце Республіки Білорусь у процесі врегулювання кризи на сході України // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2017. Випуск 41. С. 89–96. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vir.2017.41.0.7492> [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/7492>
23. Коцюбинський М. І. Міграційні процеси в Білорусі // Соціальна демографія, 2023. С. 12-18.
24. Левкавець В. У Росії мета одна, засоби різні. Наскільки Білорусь усе ще є суверенною державою? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ipg-journal.io/ua/rubriki/zovnishnja-politika-ta-bezpeka/u-rosiji-meta-odna-zasobi-rizni-1728/>
25. Литвин І. П. Економічна залежність Білорусі від Росії в умовах війни // Економіка і держава, 2023. С. 18-44.
26. Литвинчук, О. В., & Юрківський, О. Й. (2023). Міграційні процеси в Україні: загрози в умовах російсько-української війни. Економіка, управління та адміністрування, (2(104)), 71–78. [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-71-78](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-71-78)
27. Магда Є. В. Фактор Білорусі у російсько-українській війні [Електронний ресурс]. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-122>. Режим доступу: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6341/13377-1?inline=1>

28. Максак Г. Інтеграційна гібридність Білорусі і Росії. Наслідки для України [Електронний ресурс]. – <https://prismua.org/інтеграційна-гібридність-відносин-б/>
29. Мельник Г. О. Білоруська економіка в умовах санкцій, пов'язаних з російсько-українською війною // Економічний аналіз, 2023. С. 127-138.
30. Мірошніченко О. О. Економічні санкції та їх вплив на Білорусь // Економічний аналіз, 2023. С. 89-102.
31. Москаленко С. А. Військове співробітництво Білорусі та Росії // Військово-науковий журнал, 2023. С. 5-12.
32. Назаренко І. В. Роль Білорусі в мирних переговорах між Росією та Україною // Міжнародні відносини, 2022. С. 20-38.
33. Ніжейко К., Дубовик А. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://yearlybook-aprei.com.ua/wp-content/uploads/2023/01/Ukrayinskyj-SHHorichnyk-z-YEvropejskyh-Integracijnyh-Studij.-Vypusk-VII-2022.pdf#page=52>
34. Овчаренко Т. М. Білоруські медіа та висвітлення конфлікту // Комунікаційні дослідження, 2023. С. 24-32.
35. Олійник В. П. Формування національної ідентичності в Білорусі // Культурна політика, 2023. С. 12-18.
36. Олійник Т. В. Вплив російсько-української війни на білоруську енергетичну політику // Енергетична безпека, 2023. С. 221-234.
37. Омельченко Н. В. Зміни у зовнішньополітичних відносинах Білорусі // Міжнародні відносини, 2023. С. 127-135.
38. Польовий Т. Антиукраїнська риторика білоруських медіа після внутрішньополітичної кризи 2020 року (на прикладі телеканалів «СТВ» та «Беларусь 1») “Politicus”: науковий журнал. № 2. 2021. С. 122-131.
39. Польовий Т. Маргіналізація білоруського націоналізму в російських інтернет-ЗМІ (на прикладі lenta.ru та regnum). Społeczność

międzynarodowa w obliczu przemian: ujęcie wieloaspektowe, Tom 4, A. Kordonska, R. Kordonski (red.). Instytut Nauk Politycznych UWM w Olsztynie, Olsztyn–Lwów 2020. С. 113-123

40. Польовий Т. Політика нейтралітету як модель національної безпеки Республіки Білорусь. Вісник Львівського університету: Серія «Міжнародні відносини». Випуск 43. 2017. С. 118.

41. Почепцов Г. НАРРАТИВНЫЕ ВОЙНЫ НА ПОСТСОВЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ: БЕЛАРУСЬ, УКРАИНА, РОССИЯ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://www.academia.edu/44036088/НАРРАТИВНЫЕ\\_ВОЙНЫ\\_НА\\_ПОСТСОВЕТСКОМ\\_ПРОСТРАНСТВЕ\\_БЕЛАРУСЬ\\_УКРАИНА\\_РОССИЯ\\_Часть\\_третья](https://www.academia.edu/44036088/НАРРАТИВНЫЕ_ВОЙНЫ_НА_ПОСТСОВЕТСКОМ_ПРОСТРАНСТВЕ_БЕЛАРУСЬ_УКРАИНА_РОССИЯ_Часть_третья)

42. Прейгерман Е, Максак Г. Белорусско-Украинские отношения в контексте внутривполитического кризиса в Беларуси. Аналитическая записка по итогам Белорусско-Украинского экспертного форума. Декабрь 2020. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17179.pdf>

43. Путин готовит аннексию совсем скоро: Беларусь исчезнет навсегда». URL: <https://politeka.net/news/world/982953-putingotovit-anneksiju-sovsem-skoro-belarus-ischeznet-navsegda/>

44. Романенко В. Лукашенко хоче влізти в переговори РФ і України щодо війни. 07.04.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/7/7337833/>

45. Россия предложила сделать Беларусь гарантом безопасности Украины. 08.04.2022. URL: <https://eurasia.expert/rossiya-predlozhila-sdelat-belarus-garantom-bezopasnosti-ukrainy/>

46. Савченко Л. М. Енергетична політика Білорусі та війна // Енергетичні дослідження, 2023. С. 5-9.

47. Санжаровський О. Прикордонні війська Республіки Білорусь в системі національної безпеки на рубежі ХХ–ХХІ століть. Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії, 2016. Вип.27. С.195-198.

48. Сєкунова Ю.В. Савицька А.А. МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ З БІЛОРУССЮ: ІСТОРІЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ [Електронний ресурс]. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2019/4.26> Режим доступу: [https://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4\\_2019/28.pdf](https://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/28.pdf)
49. Смишляєв С. Росія планує "поглинути" Білорусь до 2030 року – ЗМІ. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/rosia-planue-poglinuti-bilorus-do-2030-roku-zmi/a-64771942>
50. Станіслав Ковальчук (2023). Політична ситуація в білорусі в контексті російсько-української війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://adastra.org.ua/blog/politichna-situaciya-v-bilorusi-v-konteksti-rosijsko-ukrayinskoyi-vijni>
51. Харченко С. О. Зовнішні впливи на білоруську політику // Політичні аспекти, 2022. С. 124-136.
52. Хилько М. Двосторонні відносини у регіоні: Білорусь. Сценарії розвитку відносин до 2025 р. URL: <http://prismua.org/ear-ua-by>
53. Хоменко О. М. Білоруська громадянська активність під час російсько-української війни // Громадянське суспільство, 2022. С. 24-36.
54. Чорний М. І. Білоруська політична еліта та російсько-українська війна: позиції та рішення // Політологічний журнал, 2023. С. 120-136.
55. Шевченко Г. О. Роль медіа у формуванні громадської думки в умовах конфлікту // Соціологічні дослідження, 2022. С. 42-58.
56. Шрайбман А. Страх и войны, и мира. Какова роль Лукашенко в эскалации между Россией и Западом. 4.02.2022. URL: <https://carnegiemoscow.org/commentary/86365>
57. Aliaksandra Safonava (2024). The role of Belarus in the war in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nhc.no/en/the-role-of-belarus-in-the-war-in-ukraine/>
58. Aliaksei Kazharski and Andrey Makarychev (2021). Belarus, Russia, and the escape from geopolitics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2021.102377>

59. Belarus' involvement in Russia's war of aggression against Ukraine: new EU restrictive measures target trade, services, transport and anti-circumvention [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/29/belarus-involvement-in-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-new-eu-restrictive-measures-target-trade-services-transport-and-anti-circumvention/>

60. Chaliuk, Yuliia and Chaliuk, Yuliia, ГЛОБАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (Global Socio-Economic Implications of The Russia-Ukraine War) (May 7, 2022). Economy and Society, 2022, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4102451>

61. Chatham House. Взгляды беларусов на военный конфликт России и Украины. Результаты социологического опроса, проведенного с 5 по 14 марта 2022 года URL: [https://drive.google.com/file/d/1QR4bYE8SVv5xR92xk4DJ79xX5\\_QJ99As/view](https://drive.google.com/file/d/1QR4bYE8SVv5xR92xk4DJ79xX5_QJ99As/view)

62. Dara Massicot, Michelle Grisé, Kotryna Juknevičiute, Marta Kepe, Casey Mahoney, Krystyna Marcinek, Yuliya Shokh, Mark Stalczyński (2024). Cooperation and Dependence in Belarus-Russia Relations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.rand.org/pubs/research\\_reports/RRA2061-3.html](https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2061-3.html)

63. Huseyn Aliyev (2022). Ukraine's Post-Soviet Legion? Foreign Fighters from the Former Soviet Union in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jordanrussiacenter.org/blog/ukraines-post-soviet-legion-foreign-fighters-from-the-former-soviet-union-in-ukraine>

64. Jonathan Masters (2018). The Belarus-Russia Alliance: An Axis of Autocracy in Eastern Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cfr.org/background/belarus-russia-alliance-axis-autocracy-eastern-europe>

65. Kamil Kłysiński, Piotr Żochowski. The reluctant co-aggressor. Minsk's complicity in the war against Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-02-10/reluctant-co-aggressor-minsk-complicity-war-against-ukraine>

66. Kotljarchuk A., Zakharov N. Belarus' relations with Ukraine and the 2022 Russian invasion [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1681710/FULLTEXT02>

67. Kryvoi Y., Wilson A. (2015) FROM SANCTIONS TO SUMMITS: BELARUS AFTER THE UKRAINE CRISIS [Електронний ресурс] // European Council on Foreign Relations. Режим доступу: <http://www.jstor.com/stable/resrep21571>

68. Lucan A. Way. Belarus Uprising: How a Dictator Became Vulnerable [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/belarus-uprising-how-a-dictator-became-vulnerable/>

69. Lvovskiy L. The Belarusian Economy Under Sanctions Since the Start of Russia's War in Ukraine [Електронний ресурс] // SCIEUS. Guest Platform for Eastern Europe Policy. No. 33. Режим доступу: <https://sceeus.se/en/publications/the-belarusian-economy-under-sanctions-since-the-start-of-russias-war-in-ukraine/>

70. Maksim Samorukov (2022). The Importance of Being Russian: Can Belarus Survive the Kremlin's War Against Ukraine? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2022/11/the-importance-of-being-russian-can-belarus-survive-the-kremlins-war-against-ukraine?lang=en>

71. Mark Temnycky (2024). Russia turns to Belarus as Ukrainian offensive prevails – Режим доступу: <https://neweasterneurope.eu/2024/10/09/russia-turns-to-belarus-as-ukrainian-offensive-prevails/>

72. Mudrov S. “We did not unleash this war. Our conscience is clear”. The Russia-Ukraine military conflict and its perception in Belarus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1080/25739638.2022.2089390>

73. Oksana VALION (2021). BELARUS' ECONOMIC RELATIONS WITH UKRAINE AND RUSSIA. TRENDS, DYNAMICS, CHALLENGES (2014–2021) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://doi.org/10.4316/CC.2021.02.003>

74. Pavlo Rad & Iaroslav Chornogor (2024). Ukraine-Belarus Relations in the Shadow of War [Электронный ресурс] // SCIEUS Guest Commentary. No. 8, 2024. Режим доступа: <https://sceeus.se/en/publications/ukraine-belarus-relations-in-the-shadow-of-war/>

75. Pavlo Rad (2024). Ukraine-Belarus Relations in the Context of the Russo-Ukrainian War [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/ukraine-belarus-relations-context-russo-ukrainian-war>

76. Pawel Kowal (2023). Two Belaruses [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gisreportsonline.com/r/belarus-russia-ukraine/>

77. Polovyi T. Ye (2023). THE REPUBLIC OF BELARUS IN RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN 2014–2022. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-128> [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6347/13383-1?inline=1>

78. Ryhor Astapenia & Dzmitry Balkunets (2016). Belarus-Russia Relations after the Ukraine Conflict [Электронный ресурс]. Minsk-London 2016. Режим доступа: <https://belarusdigest.com/papers/belarus-russia-relations.pdf>

79. Ryhor Astapenia (2023). Russia's war on Ukraine has strengthened Lukashenka but undermined Belarus [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.chathamhouse.org/2023/12/russias-war-ukraine-has-strengthened-lukashenka-undermined-belarus>

80. Ryhor Nizhnikau (2024). Belarus and the War: Gradual De-Sovereignization of the Country [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ponarseurasia.org/belarus-and-the-war-gradual-de-sovereignization-of-the-country%E2%82%AC%80%BC/>

81. Ryzard Francizek Ławniczak (2024). The Sources of Russia's Soft Power in Relation to Belarus [Електронний ресурс] // Nowa Polityka Wschodnia 2024, nr 1 (40). DOI: 10.15804/npw20244002 – Режим доступу: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/npw/40/npw4002.pdf>

82. Stefan Hedlund (2024). Belarus walks a tightrope with Russia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gisreportsonline.com/r/belarus-tightrope-russia/>

83. Ted Galen Carpenter (2021). Belarus Crisis Grows Worse [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cato.org/commentary/belarus-crisis-grows-worse>

84. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural, educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. 1421 p.

85. Treasury Targets Belarusian Revenue Generators for Lukashenka, Human Rights Abuses, and Cogs in Russia's War Machine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1949>

86. Volha Biziukova Aliaksandr Bystryk (2023). The Belarusian Democratic Movement and Russia's War on Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://peacerep.org/publication/the-belarusian-democratic-movement-and-russias-war-on-ukraine/>

## SUMMARY

The study showed that the Russian-Ukrainian war was an important factor that fundamentally changed the political situation in Belarus, affecting all branches of government and limiting the opportunities for the development of democratic institutions. Under the influence of the war in Belarus, political power was consolidated in the hands of the president, which was accompanied by increased dependence on Russia, strict censorship in the information space and restrictions on the activities of civil society. This process of strengthening authoritarianism significantly affected the stability and prospects for political reforms in the country. The main changes can be summarized in several key aspects:

One of the main consequences of the war was the significant strengthening of the executive branch, headed by the President of Belarus Alexander Lukashenko. In the context of the military conflict, the executive branch received additional powers, which allowed the president and his administration to concentrate almost unlimited control over making key political and economic decisions. The authorities argued that this was necessary to respond promptly to threats to national security that could arise from the events in Ukraine. The president received additional tools for governing the country, including the right to introduce emergency measures without consulting parliament or other institutions, which ensured complete centralization of power.

This centralization of executive power allowed the authorities to make important decisions unilaterally, which led to a significant increase in the president's influence over all aspects of public life. The executive branch also took control of the management of financial resources, which allowed them to be quickly directed to support key sectors of the economy, such as security and defense, and to finance strategically important projects. The government justified these actions as necessary in the context of international sanctions and the escalation of the conflict in neighboring Ukraine, arguing that this was the only way to ensure stability. The growth of the executive branch's influence

significantly strengthened the president's position and gave him virtually unlimited opportunities to govern the state.

In the context of the growing influence of the executive branch, the role of the legislative and judicial branches of government in Belarus has been significantly limited. Legislative institutions, in particular the parliament, have lost a significant part of their powers, which has reduced their ability to control government decisions. The executive branch has concentrated all power in its hands, and the parliament has been forced to agree with all its initiatives. Amendments to the legislation have given the executive branch priority in decision-making and significantly limited the possibilities for legislative control. The adoption of important laws is now faster and without discussion, which further weakens the role of the parliament. The judicial system has also undergone changes that have led to its loss of independence. The executive branch actively uses the courts as a tool to control society and suppress opposition activities. Judges, who once enjoyed a certain level of independence, are now under the control of the executive branch and are forced to make decisions that meet the political interests of the state. The lack of independence of the judiciary has turned the courts into a tool for persecuting political opponents and civil activists. In these conditions, the judicial system has become a mechanism for preventing any forms of resistance to the regime and restricting the political rights of citizens, which provides the executive branch with full control over internal processes.

Economic and political dependence on Russia has significantly increased in the context of Belarus' isolation in the international arena and the imposition of sanctions by Western countries. Russia has become not only Belarus' main economic partner, but also a source of financial support, which allows the Belarusian regime to avoid economic collapse. The strengthening of Russia's influence on the domestic politics of Belarus has become especially noticeable after the start of the war in Ukraine, when the Belarusian government supported the Kremlin's actions and agreed to provide its territory for the deployment of Russian military forces.

Dependence on Russia limits Belarus' ability to make independent decisions in domestic and foreign policy. Under pressure from Moscow, Belarus is forced to follow a pro-Russian course, which often contradicts the interests of Belarusian society. Russia uses its influence to ensure support for Belarus in its international isolation, strengthening alliances and increasing political control over Belarusian institutions. This limits Belarus' independence and forces it to take into account Russia's interests in key issues, further strengthening Moscow's influence over the country's political system.

One of the most severe consequences of the Russian-Ukrainian war has been the tightening of control over civil society and the media. The Belarusian authorities use various methods of restricting freedom of speech and assembly to control public sentiment and shape an information space favorable to them. Independent media are under constant pressure and restrictions in their activities, and civil society is under strict control to avoid possible protests and demonstrations. The state has introduced strict censorship of all media, as well as restricted access to independent information resources, such as websites and social networks, which may carry undesirable information. The media are forced to adhere to the official line and publish information that corresponds to state policy, otherwise they risk being closed down or subjected to repression. All media outlets that express a critical position towards the government are subject to blocking or forced closure, which creates a state monopoly on the information space. In addition, the authorities strictly control the activities of public organizations, which limits the ability of citizens to participate in the political life of the country.

The Russian-Ukrainian war was an important turning point that affected the political system of Belarus and determined the nature of the development of its political institutions. The war not only exacerbated the geopolitical situation of Belarus, but also contributed to the further centralization of executive power, which led to changes in the structure of political institutions and the system of governance of the country. The analysis showed that the country is currently in a difficult and unstable situation, since its political system depends on external

factors and risks, which include both support or pressure from the international community and the level of economic, political and military dependence on Russia. The results of this analysis indicate that modern political institutions of Belarus, significantly weakened under the influence of external pressure, are in a state of permanent reform. Under economic sanctions, limited access to external markets, and economic dependence on Russia, Belarus has limited opportunities to implement reforms on its own, as any radical changes could be perceived as a threat to the stability of the current political regime. In this regard, there are several potential development scenarios for Belarus, covering a wide range of possibilities from further consolidation of the authoritarian regime to gradual democratization under the influence of the international community. The Belarusian government, under pressure from economic challenges, sanctions, and social discontent, may choose the path of gradual reforms aimed at alleviating the socio-economic situation in the country and attracting foreign investment. Such a scenario may include partial liberalization of the economy, increasing the transparency of state processes, and creating limited political freedoms to reassure the population. Although these reforms will not change the basic structures of the political system, they may improve the country's international image and reduce the level of social tension. It is possible to develop regional cooperation with individual countries of the European Union in the field of economy and technical assistance, which will allow to expand economic opportunities and reduce dependence on Russia.

The key task for Belarus in the context of modern challenges is to carry out institutional reforms that would ensure increased efficiency and stability of public administration. To achieve this goal, it is necessary to develop clear mechanisms of control over the executive branch, ensure the independence of the judiciary and promote the development of local self-government, which will allow to involve communities in the management processes and strengthen citizens' trust in state institutions. In addition, it is important to support the development of civil society and independent media, which can become the basis for democratic transformations in the country.

The further development of political institutions in Belarus also depends on the level of support of the international community. In particular, the European Union and the United States can play an important role by providing economic and political assistance, introducing programs to support democratic reforms, and investing in the development of civil society. This can help reduce Belarus' economic dependence on Russia and provide alternative sources of financing, contributing to the country's independence and increasing its economic resilience. The international community can also act as a guarantor in the process of a peaceful transition to a democratic model, providing Belarus with access to financial resources and technical assistance to implement the necessary reforms.

Thus, Belarus's prospects depend on the country's ability to adapt to new conditions and implement institutional reforms aimed at building a more stable and effective political system. In the context of international conflict, strengthening political institutions and reducing dependence on external influences are important conditions for ensuring the country's stability and development. International support can become a catalyst for change, helping Belarus achieve greater independence, expand the rights and freedoms of citizens, and create the prerequisites for sustainable economic and social development.